

Qıtələr

Nəsimi

Bir cəfakes aşiqəm, ey yar, səndən dönməzəm,
Xəncər ilə yürəgimi yar, səndən dönməzəm.

Dönməzəm kövrü cəfadən, xəstə könlüm mərhəmi,
Min cəfa qılsan mənə, ey yar, səndən dönməzəm.

Müşəfi-hüsün həqiyçin, ey dilaramım mənim,
Necə kim, bu təndə canım var, səndən dönməzəm.

Ey xəstə könül, dərdinə dərman tələb eylə,
Gər can dilər isən, yeri, canan tələb eylə!

Ey bülbüli-qüdsi, nə giriftari-qəfəssən?
Sındır qəfəsin, tazə gülüstan tələb eylə!

NİŞAT

Sənii fərşin ki, zahid, buriyadır
Həqiqət mənzilində bu riyadır.

Nigahından ol ahuçeşmin, ey dil,
Özün hifz eylə kim, eyni-xətadır.

Əcəb yox,kakilindən olmasam şad,
Mənim bəxtim ki var, başdan qəradır

Sınıq ney tək həvadən düşdü könlüm,
Qalıb qəm guşəsində binəvadır.

Nişatın könlünü incitmə, ey şux,
Sənə nifrin edər, əhli-duadır.

Qönçə tək sirrin kişi eldən nihan etmək gərək,
Aşıqi-yekrəng olan bağrını qan etmək gərək.

Xəlqdən qəti-əlaqə eyləyib ənqa kimi,
Bir qənaət guşəsində aşıyan etmək gərək.

Müşkül işdir dərdi hər bidərdə izhar eyləmək,
Dərdi bir dərd əhlinə şərhü bəyan etmək gərək.

Yaxşı gündə bilmək olmaz kim, dəyanət kimdədir,
Yaxşı yoldaşı yaman gün imtəhan etmək gərək.

Ey Nişat, ox tək sözündən aləmə səhm əyləşir,
Beylədir, doğru sözü xatirnişan etmək gərək,

Zülfə-siyahın oldu bu gün ruyinə niqab,
Axşam arayə gəldi, qürub etdi afitab.

Qəddin bərabərində sürəhi sücud edər,
Ləli-ləbin yanında əyağə düşər şərab.

Eşqin ilə könlümün xasiyyəti pərvanədir,
Yanaram eşq atəşinə, bilmənəm pərva nədir.

Vəsli-canan istəyən aşiq gərək candan keçə,
Yarə mərhəmdir özündən hər kişi biganədir.

Vaiz, etmə çox mənə təklifi-məscid birlə pənd,
Könlümü azdırma yoldan, doğru yol meyxanədir.

Zahida, ömrün veribsən badə, mey nuş etməyib,
Bilməyibsən mərifət sərmayəsi peymanədir.

HAŞİMİ ŞİRVANİ

AĞSU KÖRPÜSÜ HAQQINDA

İki tarix etdi növicazi-təbi-Haşimi,
Əvvəli zinöqtədir, ikinci misradır əmim.
Qıldı Paşa Ağsuya bir körpü, buldu çox səvab,
Ey zəhi yegdanə kim, ziba sirati-müstəqim.

XƏLİLİN TƏVƏLLÜD TARİXİ

Nitqü göftarə gəlib genə misali-tuti,
Haşimi şairi-pakizəvü möcüzguya,

Dedi mövludi-Xəlilə iki tarixi-cəlil,
Əvvəli zinüqət, ikinci təmamən xoşəda.

Genə bu gülşəni-dünyayə çü gül gəldi Xəlil,
Vələdən ənbətəəllahü nəbatən həsəna.

ALLAHİ ARİF ŞİRVANİ

Can zarü tənim nizar sənsiz,
Ömrüm başa yetdi, yar, sənsiz.
Qəddim bükülüb kəmanə döndü,
Dil qəmdən olub fikar, sənsiz.
Hicrində olubdu taqətim taq,
Əldən gedib ixtiyar sənsiz.
Yox məndə qərarü səbrü taqət,
Etməkmi olur qərar sənsiz?!

Fəryad ki dövri-namüvafiq
Qoydu məni, ey nigar, sənsiz!
Dil qönçəsi qan olub, açılmaz,
Gər yüz min ola bahar, sənsiz.
Ey gül, gecə-gündüz Arif ağlar
Bülbül kimi zar-zar, sənsiz.
Yüz qoyub qəm ər tərəfdən, qalmışam qəmxarsız,
Mayeyi-ömrü təmamən sərf qıldım yarsız.
Mübtəlayi-möhnəti-icranü zari-firqətəm,
Ruzigarım tirədir ol türreyi-tərrarsız.
Qəm məni pamal qıldı, ey müsəlmanlar, həray!
Olmasın kafər də, ya rəb, mən kimi qəmxarsız!
Qəbrimin daşına yaz, ey əli-dil, bu misrəi: -
Verdi Arif canını min əsrət ilə yarsız.

ŞİRVANIN XANI MUSTAFA XANA YAZDIĞI QƏSİDƏ

Ey mənə tövbə verən Mustafaxani-Şirvan,
Bax bu dibaçəyə, məzmunun eşit, ərzimi qan!
Bu necə fikr idi, əvvəl məni xoşhal etdin,
Bilmədim noldu səbəb aqibəti oldu yaman?
Bu necə lütfü ətadır, bu necə qəhrü qəzəb,
Sabit et, varsa günahım elə adil divan.
Mən əgər etdiyim iqrarıma inkar olsam,
Hökm qıl boynumu vurdur, sənə canım qurban!
Sən kimi şəxsə nə layiqdi ola vədəxilaf,
həq rizası bu deyil, ismi-şərifindən utan!
Ər kişinin sözü mərdanə gərək, mərd olsun,
Sahibi-rütbə olan şəxsdə olmaz ki yalan!
Yoxdu bu əsrdə bir sən kimi xoşnəqş hərif,
Edəsən etdiyin iqrarına əhdü peyman.
Kimiyadır nəzərin, surəti-əhvalına bax,
Hər gədazadələrə verməgiləi şövkətü şan.
Bir məsəldir ki, gəda oğlu gədazadə olur,
Başına cıqqa qızıldan vura, olmaz sultan.

Sənə ixləsi olan dostun edərsən məhrum,
Nəzəri-mərhəmətin düşmənə var bipayan.
Məni çıplaq görüb qeyri-xəyal eyləmə kim,
Mahi-nov qaidəsidir olur üç gün üryan.
Gənci-bəhrimdə mənim dürrü cəvahir çoxdur,
Bu xəridarə gərək talibi-sərrafi-cəhan.
Çəkməyən həbsi-sədəf əhsəni-barani-bahar
Qədrü qiymətdə tapılmaz ola dürri-qəltan.
Alicaha, mənim eybim budu şirvanlıyam,
Yoxdur ərbabi-kəmal içrə vəzirü xaqan.
Sədri-məclisdə mənə laf vuran kəs çoxdur,
Şəxsi-bir kimsənədir sahibi-mərdi-meydan.
Bu səxavət ki sənin var, bu mirzə, bu vəzir,
Kərəmin cuşə gələ Hatəmi eylər dərban.
Bir nəfər şəxs bu dərgahdə var əsl nəcib
Eşik ağası Ağa bəy, özü tək yoxdu cavan.
Hacıya həcc qənim oldu ki, gəldi qapuva,
Həcərüləsvədi sövda eləyir, yoxdur alan.
Vələdi-Ağasəlim Mirzə Əlirzayi-təbib,.
Ələ düşməz belə məlunuñ ləinü şeytan.
Baxma şeytan sözünə, qövlü onun batildir,
Həzrəti-Adəmi yoldan çıxarıb biiyman.
Bu vilayətdə mənim zərbimi hər kəs ki tutar,
Özü bicdir, anası qəhbə, atası rəhban.
Mənim həqqimdə sənə hər kişi bədguluq edə
Nəslini puç eləsin batini-şahi-mərdan!
Bundan artıq danışam pərdeyi-ismət açılar
Ki, gərək olmaya naməhrəmə bu sirr bəyan.
Dadrəs hakim isən gövrə yetiş, eylə nəzər,
Heç kimin rəyi ilə dönəmedi çərxi-dövran.
Bu fəna, köhnə xərabatiyə bel bağlama çox,
Neçə İskəndəri mənzildə qoyub sərgərdan.
Noldu Kavus ilə Key, Xosrovu Cəmşid ilə
Cəm, həşmətü dəbdəbeyü təntəneyi-Nuşirəvan?!
Hind ilə Rumi Dağıstandan alan bacü xərac
Ciqqeyi-Nadiridən qalmadı asarü nişan.
Fikri-üqba elə, bu şövkətə məğrur olma,
Məsnədi-təxti-Süleymanı qılıbdır viran.
La şərikü əhədü qadırı-yekta özüdür,
Cümlə müşküllər açan, ismi-ğəfurü rəhman.

Sənə bəxşayış edib zurü zər ilə həşmət,
Mənə bəxşayış edibdir nəfəsi-tiğzəban.
Saxlasın hifzü pənahında səni rəbbi-cəlil!
Düşmənin zillət ara xak ilə olsun yeksan!
Həqqə mürvətdimi bir parça çörəkdən ötəri
Öldürürsən məni, axırda olarsan peşman.
Ya mənə rüxsət ver, bir də cahangəştı olum,
Zəhrimardır mənə bu şəhrdə bir parçeyi-nan.
Mirzə Cəfər ola Şirvandə çavuşbaşı,
Gəncədə rəqsə gələr qəbrdə ol Şeyx Zaman.
Bu nə namusü nə qeyrətdi, bu nə himmətdir,
Öz itin ac qoyuban, qeyrə edirsən ehsan?!
Arifa, bəndədən əl çək, sığın-allahə pənah,
Mustafa vasitəm, allahdən allam fərمان. •

ŞEYX ZAHİR ŞİRVANI

Cahanda həq bilir kim, bir kəs ilə qalımız yoxdur,
Vəlakin neyləyim kim, bəxtimiz, iqbalmız yoxdur.

Desəm yüz doğru söz, qılmaz xəlayiq etibar əsla,
Sözüm ötməz, nədir vəchi, məgər saqqalımız yoxdur?

Nə miqdar olsa cürmün Zahir, allah lütfü əfzundur,
Ümidin kəsmə həqdən, gərçi bir əmalımız yoxdur.

ŞAKİR ŞİRVANI

Nə xoş çəməndi ki, mən güllərinə qurbanəm,
Nəvayı-ləhceyi-bülbüllərinə qurbanəm!

Çıxanda tərfi-güləhdən yüz ev yıxar hər dəm,
O kakili-siyəhin tellərinə qurbanəm!

Nəsimi-badi-səbadən bu qədd kim, üzülə
Nə incə beldi ki, mən bellərinə qurbanəm!

Təmami qaragözü alyanağı simbədən,
Nə yaxşı eldi ki, mən ellərinə qurbanəm!

Əgərçi Şakirə kövr eylədi, rəqibə vəfa,
Qoy eyləsin ki, onun əllərinə qurbanəm!

VAİZ ƏFƏNDİ ŞİRVANI

Demin kim, xəlq ara birəğbətiz, iqbalmız yoxdur
Zəmanə mövsümi-dəsmaldır, dəsmalımız yoxdur.
Mətai-zatımızdır şükr lillah, eybdən ari,
Rəvacın verməyə tərif edən dəllalımız yoxdur.
Humayız üstüxan ilə qənaətpişə, kərkəs tək
Şikari-cifeyi-dünya üçün çəngalımız yoxdur.
Ağız kəskinlikiyün dəxli çoxdur yalı güppalın,
Şikəstə, bəstəfəqriz, yalımız, güppalımız yoxdur
Səbügruhü fitadəməşrbiz, fariğ təkəllüfdən,
Zəmanə əhlinə lazım olan sanbalımız yoxdur.
Dilərsən söz keçirmək, bihimal ver rişü dəstarə,
Cahan əhlinə keçməz söz, neçün, saqqalımız yoxdur.
Zəmanə halidir, Vaiz, həya saxla həyasızdan,
Həyasızla həyasızlıq edəcək halımız yoxdur.

Bimehrü bivəfanın heç kim sözünü qanmaz,
Yəğmadən əl götürməz, bidaddən usanmaz.
Cahi-cahan gələndə bir tari-muy saxlar,
Üz döndərib gedəndə zəncir ilə dayanmaz.
Töhmət deyən özüyün, nə söylər özgəsiyün?

Utanmayan özündən, heç kimsədən utanmaz.
Münim yalan deyəndə, təsdiq edər xəlayiq,
Doğru deyərsə müflis, heç kim ona inanmaz.
Ey dilbəri-sitəmkər, məğruri-hüsн-olma,
Heç kimsənin çirağı sübh açılınca yanmaz.
Zərfin tünükdü, zahid, bir cuş ilə daşarsan,
Dəryadilin mizacı seylab ilən bulanmaz.
Vaiz, sənin kəlamın hər biri neştər olsa,
Hər kəs edərsə qəflət, ta həşrədək oyanmaz.

SALEH ŞİRVANİ

Etməzbihari-eşqdəcüz aşina şina.
Qılmazqəbul, ey könül. ol kibriya riya.
Girdabi-dərdə düşdüssə gər gəştiyi-vücad,
Sahilpəzir edəndir onu naxuda, xuda!
Gör Saleha, qərini-təcəlli olurmu dil,
Ta ondan olmaya əsəri-masiva siva.

Bağiban, sərvin gülüstan içrə rənalənməsin,
Açmasın qönçə niqabın, lalə həmralənməsin.
Göstər, ey gül, arizin kim, lalə olsun dağidar,
Aç müənbər kakilin, sünbülmütərralənməsin.
Aç ləbi-möcüzbəyanın, qıl təkəllüm, ey sənəm!
Mürdələr qıl zində kim, İsa məsihalənməsin,
Bülbülü şərməndə eylə, göstərib rüxsarını,
Qıl təkəllüm, ey şəkərləb, tuti guyalənməsin,
Göstər ol müşkin hilalin, ey məhi-bimehr kim,
Mahi-nov şərməndə olsun, daxi peydalənməsin.

ŞÜĞLİ ŞİRVANİ

Olmadım mən bir zaman heç şad əlindən, ey könül!
Bulmadım dil şəhrini abad əlindən ey könül!

Ey könl, səndən kimə bilməm şikayət eyləyim,
Dad əlindən, ey könül, fəryad əlindən, ey köül!

SABİT ŞİRVANİ

İşmləri Sadiq bəydir. Mehdi bəyin
xahərzadələridir.
Sair qəzəl və qəsidəsi nəzəri-həqiqə yetmədi.
Bu neçə nəzmə iktifa olundu:

Eşitmişəm yar yanında müddəi
Deyib: «Sabit bu samanə gəlməsin!»

Gülçün deyər, öz tikdiyi bağına
Mane olub bağibanə gəlməsin!

Bu necə rəvadır deyə Əhrimən
Asəf mülki-Süleymanə gəlməsin?!

Təvafi-Kəbəyə olarmı layiq,
Kafər deyə müsəlmanə gəlməsin?
MOLLA PƏNAH VAQİF

Ah, bir sərxoş nigarın dağı öldürdü məni,

Günbəgündən hüsnünün.rövnağı öldürdü məni,
Ağ biləklərdə qızıl qolbağı öldürdü məni,
Eylədi şəhla gözün müştəği, öldürdü məni,
Qamudan əla ki qaşın tağı öldürdü məni.

Nə əcəb təsvir olur ağ əllərə əlvan Həna,
Məxmuri gözlər piyalə, gərdəni misli mina,
Al sərəndaz ilə qəsabənin üstündən cuna,
Qol gümüş bazbəndli, beldə kəmər üstü mina,
Məclis içrə bu nişanda saqi öldürdü məni.

Al yanaqları sanasan ki, qızıl gül xirməni,
Tər zənəxdanına baxdıqca cünun eylər məni,
Məst çeşmində əcayib rəng tutmuş sürməni,
Qurşuyub ol ağrı nazik əllər ilə tirməni,
İki yandan ucların sallağı öldürdü məni.

Sallanıb yüz naz ilən hər dəm çıxanda xanədəi,
Hər tərəf baxsa qırır; həm aşina, biganədən,
Əqlü huş ikrah olub, getdi məki-divanədən,
Qarə gözlər sözülüb, sərməst olu peymanədən,
Ahu tək hərdəm dönüb baxmağı öldürdü məni.

Vaqifəm, qıldım bu şuxün hüsnünü fikrü xəyal,
Günbəgün incəlübən oldu tənim muya misal,
Axırı verdi məni bərbadə bu qaşı hilal,
Qəbrimin daşına yazsın bu sözü əhli-kəmal: —
Dilbərin məndən uzaq olmağı öldürdü məni..

ABBASQULU AĞA QÜDSİ

Sən onda səfa eylə dilculər arasında,
Mən qalmışam avarə gürculər arasında.

Dərdü qəmi-hicrandan qürbətdə pərişanəm,

Döndü cigərim qanə qeyqulər arasında.
Tərsabeçələrbihəd, mən necə dutum aram,
Can qəsdin edən zalım, cadulər arasında.

Hər canibə əzm etsəm əzbəs ki, gözəl çoxdur,
Tutisifətəm heyran güzgülər arasında.

Bir yanə əgər baxsam, qəm çəkmək olur bica,
Bunlar kimi möhtələt xoşxulər arasında.

Yüz işvəvü mehr ilə aşıqlərə meyl etmək,
Bu şəhrdə adətdir məhrulər arasında.

Əbr içrə günəş manənd pərtöv salır afaqə
Rüxsarəsi hər şüxün keysulər arasında [...]

Cuşı-xəti-müşkindən bənzər ləbi-canbəxşı
Bir mədəni-yaqtə hindulər arasında.

Tərsa gözü kəşf eylər hər ləhzə kəramətlər.
Mehrabdə zahid tək əbrulər arasında.

Bunları görüb, Qüdsi, hər kimsə ki, aqildir
Etməz özünü rüsva bədgulər arasında.

Bivəfa yarə könül versə vəfadər əbəs,
Əhdü peymanı yoxa verdi kəmiqrar, əbəs.

Dərdi-dildən səni çün eyləmək olmaz agah,
Qıldığım nalə qələt, etdigim izhar əbəs.

Gül kimi beş gün imiş söhbəti-əbnayı-zaman,
Eylədim ömrümü zaye, özümü xar əbəs.

Çeşmi-cadunigəhin məsti-meyi-xab ikən
Ah kim, eylədim ol fitnəni bidar, əbəs.

Bulmasa feyzi-nəzər kəsbi-kəmal etməz hüsн,
Yar aşiqdən əgər gizləsə rüxsar, əbəs,

Aşıqi-paknəzər vəslini hicranda sanır,
Eyləməz arizuyi-dövləti-didar, əbəs.

Qönçəvü laləni gördüm, qəmə batdım, Qüdsi,
Eylədim meyli-təmaşagəhi-gülzar, əbəs.

QASIM BƏY ZAKİR

Sübhdəm badi-səba türreyi-canənə dəyər.
Götürüb nəkhətin, ondan sora hər yanə dəyər.
Od salır xirməni-məhsuli-dilə bərqasa,
Bu təni-zardə peykanı ki peykanə dəyər.
Atəşə düşmüş ilan tək oluram piçidə--
Ki, neçün zülfə-siyəh arizi-canənə dəyər.
Qərəzin can isə bir tünd nigahın bəsdir,
Heyfdır, atma oxun, hər biri min canə dəyər.
Zakira, səbr elə kim, vəslə dəyən afətdən
Ay ötər, il dolanar, vəqt olu hicranə dəyər.
Gərçi tutub aləmi şurişi-qovğayı-eşq,
Yoxdu cahanda vəli mən təki rüsvayi-eşq.
Canü dilü əqlü huş cümlə müsəlləm ona,
İndi nədir bilməzəm daxi təmənnayı-eşq?!
Xuni-dili dışraya mərdümi-çeşmim tökər
Kim, gərək ari ola mənzilü məvayi-eşq.
Zahidi-sahilnişin, bəhri-bəladən saqın,
Kamə çəkər Yunisi mahiyi-dəryayı-eşq.
Sal təni-napakinə xırqeyi-sədparəni,
Hər qədə layiq deyil xələti-zibayı-eşq.
Qeys ilə həmdərs idim, qaldı o «Vəlleyl»də,
Naqis imiş, olmadı vaqifi-mənayı-eşq.

Könül mürrü səri-zülfündə, ey gül, aşıyan tutmuş,
Əcəb naəmn mənzildə məkan ol natəvan tutmuş.
Dolanır dövri-rüxsarında gərçi müflisi-eşqin,
Nə sud ol gəncdən kim, çevrəsin əfi ilan tutmuş.
Edərlər əhli-dərdi qanda görsə rəhm mərdümlər,
Gözün mərdümləri tək kimdir ox çəkmiş, kəman

tutmuş?

Olub huşyar bəzmi-badədən ol gün ayağ çəkdim--
Ki, gördüm ləli-nabınla qılır dəva o qantutmuş.
Dəhən sirrin eşitdim xürdədəndir, qönçədən sordum,
Dedilər:--Bilməzik, bu sirri həq bizdən nihan
tutmuş.

Nə qəflətdir bu səndə, ey sitəmkər, kövrü zülmündən
Sərasər yer üzün sövtü sədayı-əlamən tutmuş.
Qəmə möhnət yükün yoxdur cahanda çəkməyən, amma
Şikəstə Zakirin çərxi-fələk barın giran tutmuş,

Görənlər nərgisi-məstin, nigarım, öylə məst olmuş,
Çəkib səf dövri-çeşmində mücən tək paybəst olmuş.
O.gündən kim, qaşın taqi olub taətgəhi-mərdüm,
Pozulmuş taqi-məscid, rövnəqi-minbər şikəst olmuş.
Nə xoş ülfət tutub zülfə-siyəh rüxsarı-al ilə
Təəccüb eylərəm, əfi gedib atəşpərest olmuş.
Səba şərh eyləmiş guya bu gün qəddürüxi vəsfin--
Ki, gül pəcmürdələnmiş, qaməti-şümşəd pəst
olmuş.

Saqınma kim, çıxa sövdayı-esqin ta əbəd sərdən,
Dilü can valehü heyran sana ruzi-ələst olmuş.
Nisari-məqdəminçün can kimi nəqdi-rəvacım var,
İnanma gər desə əgyar Zakir təngdəst olmuş.

Şamlər tişeyi-Fərhad salır dağə səda,
Bəstəri-eyşdə Şirini şəkərxab anarır.
Mərdümi-didələrim yadi-səri-zülfü ilə
O.qədər əşk tökər, aləmi seylab aparır.
Rəhi-meyxanə tut, ey Zakiri-dərdaludə,
Qəmi sağər dağıdır, dərdi meyi-nab aparır.

Müştəqi-ləbin sağəri-səhbayə baxarmı?
Bir göz ki səni görməyə, dünyayə baxarmı?

Aludeyi-qəddü rüxü çəşmin olan aşiq
Sərvü səmənə, nərgisi-şəhlayə baxarmı?
Yüz mövsəmi-gülzar ola, dilgiri cəmalın
Suyi-çəmənə, canibi-səhrayə baxarmı
Bir kimsəyə xurşidi-cəmalın ola mənzur
Mehri-fələkə mehr qılıb, ayə baxarmı

Fəndlər

Rəqibi görməyə mümkün olaydı yarım ilə,
Gedərdim ol səri-kudən öz ixtiyarım ilə

Mən dedim ahü fəğan eylər o mahə təsir,
Ah kim, ah pərivəşlərə kar etməz imiş,
Yadi-rüxsarı ilə seyri-gülüstan etdim,
Seyri-gül dəfi-qəmi-arizi-yar etməz imiş!

Munca kim vardır ol qəmzeyi-cadudə bəla,
Yoxdu yüzdən biri bu çərxi-cəfacudə bəla.
Ol edər kimini dilşad, kimini məhzup,
Hər nə ətvar rəviş var bu bədxudə bəla.
Zülfə-pürçinin ucundan bilirəm çin-çindir
Çin diyarında xəta, kişvəri-hindudə bəla.
Zəhrəsi çak olur hər görənin əfivəş,
Guyiya qat-qat olub həlqeyi-keysudə bəla.
Hicrdir afəti-can, vəsl isə pür bimü xətər,
Zakira, fikrini gör, o da bəla, bu da bəla.

Xəlqə şərh etmək! Qəmi-eşqin nə hacətdir mana
Laləvəş sinəmdə dağların şəhadətdir mana
Xar olur sənsiz güli həmrayə baxsam çəşmimə
Sərv qəddin görməsəm ol gün qiyamətdir mana
Məqsədim oldur səgi kuyinlə həmavaz olum
Bu təmənna versə əl eyni-səadətdir mana

Giryeyi-zarım vüsalınçün dögül şamü səhər
Biqərəz sövdayi-eşqindən bir adətdir mana.
Əhd qıldı padşahım qətlimə fərda mənim,
Səxt dilşadəm bu gün, hərcənd zəhmətdir mana.
Zakirəm, ol vəchdən zülfü xətin müştaqiyəm--
Kim, siyəhbəxtü pərişanlıqda nisbətdir mana.

qıqə

Neçələr silsileyi-təbimə təhrik verir,
Rışteyi-nəzmə çəkəm yəni düri-qəltani.
Verməsəm vüsət əgər nəzmə olur namərgub,
Eyləsəm cümləsini şərh, düşər tulani.
Çarə oldur ki, genə hər biridən bir şəmmə
Söyləyib ta ki deyəm məzləmeyi-mollani.
Molla nə molla əsiri-şikəmi-əndərpiç,
Qazi nə qazi ki siyr olmaz içə Ümmani.
Hərc-mərc eylədilər məzhəbi-isnaəşəri,
Etdilər zirü zəbər barigəhi-iymani.
Hər «əlif-bəy» oxuyan adını ruhani qoyub,
Bilməz öz əbcədini, ruhə çəkər suhanı.
Alimü fazılü ustadü müridü mürşüd
Nə qədər ki görəsən dəhrdə sərgərdani,
Həmə qövğaləri bəhri-dirəmü əqmışədir,
Həmə təqvaləri şali-əməli-girmani.
Cümlə bədkarı dilazarü mühilü kəzzab,
Cümlə bidinü süxənçinü şərarət kani.
Əllərində hamının səbhəyi-səddanələri,
Dillərində hamının şamü səhər yalani.
Vermənəm mən oların taəti-bibəhrəsinə,
Tanrı şahiddir özü məsiyəti-düzdani.
Ah, bu müftəxorun dad əlindən, səd dad--
Ki, salıbdır necə gör məmləkətə qovğani.
Genə filcümlə üsul ilə Üsuli danışır,
Ol ki Şeyxi səfidir dibdən urur baltani.

Etməyib şərmü həya göz görə Əbdüllahə,
Eylər isbat sərasər sifəti-sübhani.
Bişü kəm xalıqü məxluqdə bir fərq gərək,
Eyləsən nik-nəzər, bunda təfavüt hanı?
«Məzhəbi-isnaəşər»—on ikn
Bir quru ismdən özgə dəxi həqqə nə qalır,
Lənət olsun sana, ey münkiri-həq ruhani!
Qasimi-rizq demək gər bu isə, şamü səhər
Şiri-yəzdan götürüb dəstinə paylar nani.
Bu dəni rütbə nə layiq o şəhi-kovneynə?
Haşəllah, götürə mənsəbi-fərraşanı?!
Yoxsa qəsdin budu kim, ruzirəsan onlardır?
Sifəti-sanei müşküldü tapa insani.
Bəs deyilmi olalar vasiteyi-külli-vücud,
Bəs deyilmi olalar külli-cahanə bani?!
Bəs deyilmi olalar şafei-ruzi-ərəsat,
Bəs deyilmi olalar lütfü mürüvvət kani?!
Nə rəvadır ki, hər işdə eləyək həqqə şərik
Biz imami, necə ki, ermənilər İsani?!
İki tari genə mümkündü sülük eyləyələr,
Gərək on dörd yerə bunlar bölgələr dünyani.
Doğrudur, razıqi-mühyiyi-mümitdən qeyri
Hər sifət ki desələr var sifəti-imkani.
Bir deyən yoxdu ki, ey asiyi-dərgahi-ilah,
Bir xəyal eylə ki, kimdir dedigin böhtani?!
Gedəcək duzəxə bişübhə, o mövla həqqi,
Xalıqi-mövtü həyat kim bilə ol mövlani!
Dəxi bir yerdə deyirlər ki. Rəsulə Cibril
Batinindən gətirir zahirinə Qurani.
Belə gər olsa, cəmii-şüəra mürsəldir--
Ki, yazub hər biri bir cild, iki cild inşani,
Onların da genə var neçə ülül-əzmləri,
Ənvəri, Sədiyü Cami, dəxi həm Xaqani.
Mən də peyğəmbəri-namürsəliyəm Kolbasarın,
Ümmətim Tanyaqü Külqışlaqü Xızristani.
İstər idim dəxi də nəzmə verim tul, vəli
Dil dedi: Ömr keçib, söyləmə bu həzyani.
Dəmi-rəhlətdi, könül. bari-iqamət açma,
Mizəban xar dutar diyr keçən mehmani.
Getdi həmdərdlərim, bisərü saman qaldım,

Bu ribati-kühənin yoxdu sərü samani.

Dili-üşşaqə gərçi qeydi-zülfündən fərar olmaz,
Götürmə bəndi-zəncirin, əsirə etibar olmaz.
Rüxün dövründə, ey gül, naleyi-zarımdan incinmə,
Bu ayini-cahandır, hiç bülbüsüz bahar olmaz.
Qubari-xatirim əfzun olur göz yaşı tökdükcə,
Ju oynağı olan mənzildə bəs derlər qubar olmaz?!

Kəmali-hüsн ki sane o sərvnazə verə,
Nə hacət anə dəxi bir də zibi-ğazə verə.
Hədisi-ləli-ləbin görsə hər kitabdə dil,
Gərəkdi rişteyi-candan ona şirazə verə.
Təkəllümün, dedilər, yar nəqdi-canə verir, |
İnanmazam, bu giranmayə dürrü azə verə?!
Nə dildə tabü təvan var ki, şərhi-raz qıla,
Nə əl qələm dutar, əhvalı yarə yazə verə.
Sirişki-çeşm ilə kilki-müçə bəyaz rüxə
Bu ikki fərdi yazub ol dəninəvazə verə.
Rəqib--məhrəmi-bəzmi-vüsal, mən məhrum,
Rəvamıdırmı bu qüssə məni güdəzə verə?!
Bu Zakiri edə hicrin fəzayi-qəmdə xərab,
Həyat ləli-ləbin qeyrə tazə-tazə verə.

Urub həmrənglikdən bərgi-gül laf ol dodaq ilə,
Səba topraqə salmış, hər yetən tapdar ayaq ilə.
Qalardım gizlənib billəh, müsəlsəl zülf arasında,
Əgər bir hiylə ilə gedə bilsəydim dəraq ilə.
Nə hacətdir şəbi-hicran ara hali-dilim sormaq,
Bilirsən rovşən olmaz aşiqin bəzmi çiraq ilə.

Cigər qanından özgə əkl bilməz dildə peykanın,
Dəriğa kim, səri-karım düşüb bədxu qonaq ilə.
Yetişdi başə ömrüm, olmadı məqsudi-dil hasıl,
Bu gün fərdə deməkdən canə yetdim iştıyaq ilə.
Deyil şəbnəm, götürmiş başə nəqdi-hasılın hər yan
Nisari-məqdəminçün lalələr, güllər təbaq ilə.
Nə müşküldür ki, asan olmaya tədric ilə Zakir,
Müdara etmək olsaydı əgər müddət fəraq ilə.

Könlüm quşu seyd oldu gözü qaş arasında,
Qanlar düşəcəkdir iki yoldaş arasında.
Sədparə dilin hər itinə parəsi düşdü,
Təqsim olu yəğma necə ovbaş arasında.
Bak eyləməzəm səngi-sitəmdən eşigidə,
İncərmi vətəndən kişi xüd daş arasında?!
Sərçəsmeyi-çeşmimdə ləbin əksidi bilməm,
Ya xuni-cigərdirmi gəlib yaş arasında?!
Yüz aydı qaşın tərhinə qoymuşlar əl, amma
Var gülli kəşakəş hələ nəqqas arasında

DİDƏ

Dideyi-dəhr, arifül-həqayıq və kaşivüd-dəqayıq, şeyxüş-şüəra
və qütbül-ürəfa Mövlana Mirzə Nəsrulla bəy xələfüs-sidqi-
Qurban bəy Şirvani. Təvəllüdi-şərkfləri fi sənəti 1212,
Fit dağında vaqe olub və ol səfəhatdə nəşvü nümayə yetmişdir
O cənabın dərəceyi-kəmalına binaən dövləti-Rusiyənin
Şirvanatə istilasında ümuri-səltənətdə sahibmənsəb və
sahibnişan kimsənələrdən olmuşdur. Belə ki, o cənab
hər bir lisap ilə təkəllüm etməkdə qadirdir. Və zəbani-
ərəb və fars və zəmmi [erməni] və rusidə qayətdə mahir,
zəmanı-səbüb vətində «Sükrüs-şobab əşəddü min sükrüs-
şərab demişlər, əşari-aşıqanələr deməgilə əlayiqi-
dünyavidəq. bəsani-dərvişi-xanəbərduş və nəşeeyi-cami-

şəbabdan; guşeyi-işrətdə bixəbər və mədhus olubdur. Əlan sinni-şərifi həftədə yetmişdir. Guşeyi-üzlətdə müsvəddati-latayıl və münşiyati bihasildən xəmul və xəmuş olmuşdur. Nəti-həzrəti-Seyyidil-mürsəlin və mədhi-Əmiril-mömininə məşğul və əşari-məvəkzasarları hüzuri-xasü amdə məqbul. «Kitabi-nəsihətül-ətfal» ki o cənabın təspifatlırlarındəndir, həqiqəti-hal kitabın səhayif və ovraqında hikmət. üzüylə isbatı-vacibəl-vücudə müxtəsər və mütəvvəl dəlillər sürmüş və bürhan və məanidən mühəlili-üqdeyi-təşkik olub, pəsəndidə və mərgüb olan sübutlar yürütmüştür. Ətfali-novrəsidələrə, nəinki ətfali-novrəsidə,.. bəlkə pirani-kəmtəcrübeyi-ət-falmisallara loqmansifət fəsahət birlə zəbani-nəsihət açıb, [...] və nəsayihi-sudmənddən onların hədayiqi-əxlaqlarında rəngin olan güllər saçılıdır.

«Kitabi-məqtəl» kim cənab Seyyidüş-şühəda əley-hissəlamın məsaibində tərtib qılmışdır «Məsaib-nameyi-məqtəl»i-Cövhəri və «Hədiqeyi-Molla Məhəmməd Bağdadi»dən kəm deyildir. hər bir lisən ilə əşar deməyə o cənabın təbi qadirdir, Qüvveyi-təbi əşari-abdarından zahir və «Divani-qəsaid» və «Qəzəliyyat»ı məşhur və məhafili məcalisi-ürəfa-kəlami-dilpəzirindən pürnurdur. Beyt:

Theta ri-lətfi zinəti-bağü bahar,
Şeyxüş-şüəra Dideyi-şiringöftar

·
Bu bir neçə əşari-türki o cənabın türki kəlamlarındandır ki, səbt olundu:

QƏSİDƏ

Cahani-faniyənin axırı fənayətdir,
Bu bir səhīh sütən, müxtəsər hekayətdir.

Müsəlsəlanə gəlir mövci-bəhr tək aləm,
Bu mövci-ruz-şəbin sahili qiyamətdir.
Vəleyk əhli-cahan yadə salmayır ölümü,
Mütii-nəfsdi məcmui bibəsarətdir.
Riyayi-taət edər, əksəri-təqəllübdar,
Muradü mətləbi tədlisdir, bətalətdir.
Kimisi tənə qılır qazılıq xəta işdir,
Vəleyk öz qərəzi məsnədi-qəzavətdir.
Kimisi vəz verir xəlqə: uyma dünyaya!
Vəli, özü gecə-gündüz xəyalı dövlətdir.
Kimisi tülkü kimi caməsin edir təgyir,
Çəkər özün dəməgə, yəni bu riyazətdir.
Fəsadi-aləmə bais fəsadi-alimdır,
Vücudi-narə tütün çıxmağı dəlalətdir.
Kimi xəbibdi mənbərlər üzrə bülbülvar,
Özün bürüzə verir məşəri-fəsahətdir.
Kimi müəzzzin olub dadi-əssəlat eylər,
Özünə dən çağırar, xadii-cəmaətdir.
Kimisi hülqini yırtar ki, var təcvidim,
Qaşın yuxarı çəkər qarei-qiraətdir.
Kimisi qət qılıb mürvət ilə insafın,
Adın təbib qoyub, qətli binəhayətdir.
Ölünçə şəxsi soyar, xovf eyləməz zalim,
Mərizin ölməyi guya ona zərafətdir.
Kimi bazara çıxıb, söz oxur ki, dərvişəm,
Təmami pul tələsi, qeyri söz nə hacətdir.
Kimisi pul götürüb, Kəbəyə iradə edər,
Muradı hörmətidir, zahiri ziyanətdir.
Kimisi dövləti çox, çox xəsis, virdi. budur.
Qibabi-izzü əla guşeyi-qənaətdir.
Kimisi himməti çox, çox fəqir, zikri budur:
Kərəm əli kişiyyə rütbəyi-kəramətdir.
Bizim zəmanəmizin milləti olubdur qəlb,
Səxa-əxəssü kərəm-mərkədən ibarətdir.
Hənuz ol yerə yetmiş mədarici-xissət,
Səxa edən kişinin tənəsi səfahətdir.
Cəhani-faniyə bir bəhrdir, təlatümi-qəm,
Ğəriqi-bəhrə nişat eyləmək həmaqətdir.
Əgər xəyal edəsən mərk ilə qiyamət işin--
Ki, hər nəfəs bizə yüz mərk, min qiyamətdir.

Bu bəndəlik ki. bizim firqədən zühurə gəlir,
Məhal dərgəhi-məbudə gər ləyaqətdir.
Bu gunə ləğv əməllər ki bizlər eyləyirik,
Cəzası ruzi-cəza təndir, siyasətdir.
Nəmazımız doludur nisyənin hesabı ilə,
Rükuü səcdəmizin fikri binəhayətdir.
Oruc tutanda, tutaq ki təamlər yemirik,
Vəli təamə əvəz göftügəyi-qeybətdir.
Zəkat versək əgər, fəxri-hatəmi edərik,
Fəqir malını vermək bizə səxavətdir.
İanəti ki, edək bir fəqirə nüdrətdən,
Həman ianətimiz tez dönüb ihanətdir.
Baxın kəlami-məcidə, görün vəidati,
Bəyani-qəhrü qəzəb sureyi-bəraətdir.
Ümid qaldı kərimin dəri-təfəzzülünə,
Vücudi-paki-nəbi gövhəri-şəfaətdir.
Bu yerdə xətm gərək nəzmü mövizə, zira,
Məqami-nami-nəbi xatəmi-risalətdir.

Qəzəl

Çıxdı əbri-bərgdən kövkəb kimi ruxsarı-gül,
Ləmə-ləmə nur saçdı aləmə ənvari-gül.
Məşriqi-şaxi-zəbərcəddən çıxıb xurşid tək,
Bərq qıldı cümleyi-əzhardən izhari-gül.
Şərbəti-safi-bənövşə lalənin camındadır,
Xəstəyə səhhət verir, hər kim ola bimari-gül.
Bülbülə dərdi-dilin eşqində tibyan etməgə,
Qönçədən məksuf olur şax üstünə tumari-gül.
Misr mülkü məhv olub, nəqli-Züleyxa oldu həkk,
Hər tərəf min Yusifə zinət verir bazarı-gül.

Çıxdı rəhmi-şaxdən tifli-şərəfəfzayı-gül,
Gəldi Məryəmdən zühurə həzrəti-İsayi-gül.
Bir cəlalü hüsn ilə çıxdı fəzayi-aləmə,
Dövləti-dünyaya dəydi tələti-zibayı-gül.
Nurü tələt gövhərində fitrəti-əsliyyədir,
Sübhdəm xurşidə bənzər, gecələrdir ay gül.
Aləmi-gülzardə bir Xosrovi-sahibcəlal,
Ya çıxıb təxti-zümürküd üstünə Darayı-gül.
Bülbülü-Məcnuni qıldı baxəbər badi-səba,
Yatma, dur, gülzarə gəlmış seyr üçün Leylayi-gül.
Didə, nərgis tək xəyalın xaməsin bidar qıl,
Hər zaman təhrir qıl vəsf-i-ruxi-inşayı-gül

MİRZƏ AĞA TƏBİB

Buğratüd-dəhr, Calinusül-əsr, təbibi-mahir, filisu
şahir Mirzə ağa ibn-Ağa İbrahim-ibn-hacı
Ağaba-bayı-Şəmaxiyül-əsldir. Təvəllüdi-şərifləri
1220-ci sənədə Fit dağında vaqe olmuşdur. Hali-
səbabətdə tə-limi-ülumi-qərbiyyəyə mail ikən bəməzmuni:
müqtəzasınca təbiəti-şərifi fünnüni-ülumi-tibbi ixtiyar
edib və ol elmin kəsbində riyazati-şaqq çəkib, tainki
təhsildən ötrü darüssəltəneyi-İsfəhana gedib, cənab
mövlana, qütbi-məhvəri-təbabət, Mirzə Ağaməhəmməd
Əhmədabadidən müddəti-altı il təhsili-fünnüni-riyazi və
tibbi edib[dir]. Elmi-təbabətdə şöhreyi-afaq [olmuşdur].
Tarixi-hicrətin 1237-ci sənəsində şəhri-Şamaxiyə müraciət
qılıb. Yümni-ənfask-məsihatəşindən güruh-güruh alamü
əsqamə giriftar olan əşxaslar şəfa tapıbdır.

Əlhəqq bu zəmanədə bir təbibdir, bimislü qərin.
Bu bir neçə türki əşar təbərrükən o cənabdan səbt
olundu:

hicranuvun ki xəstə könül mübtəlasıdı

Ol xəstənin şərabivüsalın dəvasıdır.

Hər bivücüdü bülhəvəsə atma bisəbəb,
Qəmzən oxun ki aləm onun kəmbəhasıdır,

Mənsux olub fəsaneyi-Məcnun zəmanədə,
Şimdi mənim cünunluğumun macərasıdır.

SƏFIQULU BƏY

Tutdu qəm ləşkəri yüz könlümə hamun-hamun,
Qara baydaqlı ələmlər, ucu gülgün-gülgün.

Cigərimdən genə od parladı duzəx-duzəx,
Ürəyimdən genə qan qaynadı Ceyhun-Ceyhun:

Çağırırdım uca avaz ilə:--Leyla, Leyla!
Dağ səs verdi tavabımda ki, Məcnun, Məcnun!

Yığmışam hasili-qəm yanına xirmən-xirmən,
Yetə bilməz mənim imkanıma Qarun, Qarun.

Bu nə viranə könüldür, Səfi, ey vay, ey vay!
Sərvlər var belə bu bağdə mövzun-mövzun.

MOLLA SADIQ BADIKUBEI

Ey yarı-əzizü mehribanım,
Arami-dilü qərari-canım.
Şirvanda səniylə, ey nigarım,
Bir növ keçirdi ruzigarım.
Ayırdı fələk məni vətəndən,
Bir sən kimi yarı-gülbədəndən.
Guya sənə oldu Misr Şirvan.
Baku mənə oldu beytül-əhzan.
Namən mənə gəldi pirəhən tək,

Oldu Bakı guyiya vətən tək.
Bir növ ilə şad oldum, ey can,
Bakı nəzərimdə oldu Şirvan.

HACI NƏCƏF BƏY

Fəsahət gülüstanının bülbüli-şirinzəbanı,
bəlağət şəkkərstanının tutiyi-şəkkərfəşanı, xeyrül-hac,
hacı
Nəcəf bəy Şirvani. Təvəllüdi-şərifî hicrətin 1230-cu
sənəsində şəhri-Şamaxıda vaqe olub, o diyarın əazim və
əkabirzadələrindəndir. Qəsidə və qəzəldə təxəllüs ixtiyar
etməmişdir.

Həqiqətül-hal-bəndeyi-həqir bir müddət o cənabın xidməti-
müsahibətində olmuşam. Gümanım budur ki, bir belə
rəfiqi-sahibhal və müsahibi-xoşəhval səfheyi-afaqda
tapılmasın. Elmi-musiqidə Fəriyabiyi-sanidir ki,
əlhəq sərrişteyi-tammı və nəzm və nəsrədə çox şirin
olan kəlamı yvardır].

Fünuni-şerdə qüvveyi-təbindən şerfəhmliyi ziya-
dədir, çox dəqiqfəhmdir və əhli-zövq. Və bu məna o
büzürgüvarın sədaqətindəndir ki, əyyami-şəbabından
intəhayi-şeybə kimi dostluqların Sağəriyi-
nükətpərvər ilə dərəceyi-kəmalda bulдум, günbəgün
məhəbbətlərin ziyadə. Xülasə, o büzürgüvar ticarət
əzmi ilə səfheyi-İran və ərseyi-Rum və Ərəbin əksər
şəhərlərin səyahət etmişdir. Bu qəsidəni tarixi-
hicrətin 1279-cu sənəsində Məkkeyi-müəzzzəməyə
getdikdə İstanbulda Yaranal Ömər paşa yazmışdır ki,
təbərrükən səbt olundu:

QƏSİDEYİ-TÜRKİDİR, ÖMƏR PAŞANIN ŞƏNİNĐƏ

Ey olan tabei-əhkami-qəza, əmri-qədər,
Belədir şiveyi-ərbabi-vəfa, əhli-hünər.
Hər diyari ki degil arif üçün müstəhsən,
Arifi-kamil o yerdən edər əlbəttə səfər.

Sənə şayistə budur kim, biləsən izzətüvi,
Tutasan mürği-şikarı kimi əladə məqər.
Cümlə küffarə müsəllət olasan, şənindir,
Ola dəstində Əli dəsti kimi tiği-düsər.
Layiqindir olasan təxti-xilafətdə müqim,
Necə kim, məsnədi-peyğəmbərə əyləşdi Ömər.
Sərvəra, gər eləsəm hali-dili-zarımı şərh,
Yetişər ayineyi-qəlbüvə əlbəttə kədər.
Keçən övqat hekayatın əgər cümlə yazam,
Dərdi-sərdir sənə, tulani olar həm dəftər.
Şərhi-tətvili-ibarətdən edib istibad,
Müxtəsər ləfzə mütəvvəl sözü etdim müzmər.
Etdi məhcür o zaman kim, məni gərduni-nugun,
Etdi məhzun o zaman kim, məni çərxi-əxzər,
İnqilab əhlinə sərriştə verib dövri-zaman,
Eylədi özgə tədariük fələki-şöbədəgər.
Məcməi-xüldə girib məkr ilə bir parə ləin,
Elə kim. batini şeytan idi, zahirdə bəşər.
Hər zaman gülşəni-canənə ki vardım, gördüm
Gülsitani-güli-rənanı tutubdur sərxər.
Bildim iqbalıma bir məks qurub nərdi-qəza,
Tasi-bəxtim mənə göstərdi təriqi-şəsdər.
Hər gülüstanə ki vardım açıla qönçeyi-dil, .
Qəlbim ol payədə təng oldu ki. bəddən badtər,
Hər zaman oldu ki, mey sağırinə rəğbəti-nəfs
Dərdi-sər verdi, qəm artırdı mənə ol sağər.

Neçə gün mati-təcərrüddə qalıb sərgərdan,
Fikr qıldım dəxi yoxdur mənə bir rahgüzər.
Çün məni dərdü qəmi-hicrə giriftar görüb,
Dili-sövdazədəm etdi mənə key danişvər:
Noldu kim, rişteyi-tədbiri fəramuş etdin,
Laf urardın ki, mənəm qafili-rahə rəhbər.
Genə səbr etməgi kəndimdə bilib rahi-nicat--
Ki, olur nəxli-təhəmmül verə vəqtində səmər.
Səbr qıldım neçə il, kəsb təriqin tutdum,
Görmədim zərreyi-nöqsan, mənə sud oldu zərər.
Ol ki, mənzur idi dövlət mənə oldu hasil,
Müstətə etdi məni Məkkəyə cəmiyyəti-zar,
Çıxmadı eylədigin mehru vəfa qəlbimdən,
Necə ki. atəşi-suzəndəni saxlar məcmər.
Dedim: Əvvəl gərək ol Kəbəyi-məqsudə gedəm.
Dedilər: Batıl edər Məkkəni mənzuri-digər.
Dedim: Ey rahi-həqiqətdən olanlar qafil,
Bilməyirsiz nə deyib xalıqi-aləmpərvər?
Bir qərar ilə degil cümləyə təklifi-xuda.
Hər kəsin layiqi-qədrincədir icrayi-xəbər.
Sizə bir Kəbəni təklif qılıb bari-xuda,
Mənə vacibdir iki Kəbə təvafinə güzər.
Siz gedən Kəbədə çavuşlar əgər etsə nida,
Mən gedən Kəbədə rəqqas olacaq, ramişgər.
Siz gedən Kəbədə nuş etməgə abi-Zəmzəm,
Mən gedən Kəbədə saqi verəcəkdir sağər.
Siz gedən Kəbədə gər var nsə kəsmək qurban,
Mən gedən Kəbədə məşuqə verir aşiq sər,
Sizlərə hökmdür ol yerdə şikar etməyəsiz,
Mənə bu yerdə şikar etməgə min-min dilbər.
Nə rəvadır mənə təbiyyət edən mövlanın
Etməyim xidmətini bir neçə gün şamu səhər?!
Xassə, derlər ki, o sərdarı-cahan sülbündən
Səhni-afaqı müzəyyən eləyib bir gövhər.
Xassə kim, bağı-nəcabətdə açılmış bir gül,
Xassə, bitmiş çəməni-eyşdə bir sünbüli-tər.
Sayeyi-nəxli görən meyvəsin eylər xahiş,
Bu ziyarət mənə vacibdən olub vacibtar.
Barilaha, bu şəhin durri-giranmayəsinin
Yetməsin daməni-iqbala bir zərrə xətər.

HACI NƏCƏF BƏY MİRZƏ BAHARA YAZMIŞDIR

Ey cahan əhlinin sərəfrazı,
Vey həkimi-zəmanə mümtazi.
Əgər aləmdə var isə iksir,
Sənsən iksiri-əsl bitəqsir.
Buteyi-nəzmə xaki-nəsri töküb,
Təpki-təb ilə bir zaman döküb,
Zəri xalisəyar edər təbin,
Zərü sim aşikar edər təbin.
Hünər aləmdə cism olaydı əgər,
Sənə bişübhə söylənərdi hünər.
Mən xəta eylədim, dedim sənə cism.
Cismdən səndə hərf,ancaq ism.
Sərbəsər ruhi-canfəzasən sən,
Ki neçün, cism üçün səfasən sən.
Məclisində müdam eyşü sürur,
Dustun şad, düşmənin ola kur

AŞIQ

İsmi-şərifləri Murad bəy xələfi-Qasım bəy Şirvani.
O cənab Mustafa xan cənnətməkanın xahərzadələrindəndir.
Təvəlliüdü 1233-cü sənəyi-hicridə olubdur. «Əl»an Sədənrudi
mahalının Şağarxı ismilə mövsuf olan qəryəsində sakındır.
Bir cavandır, xoşsima və xoşəxlaq və təbi-şeri ilə məşhurdur.

BEYTLƏR

Gəlibdir Çin diyarından mətai-mağın almaqçun,
Xütən əmlakının malın gətirmiş karivani-zülf.

Ləbin şəhdi-zülalından içib sərməst olan kimsə,
Gətirməz yadına cami-müsəffa, abi-heyvani

Gözəllərdə nə adətdir, yıxarlar aşiqin könlün,
Görən dünyada öz mülkün xərab istərmi sultani?
NACİ

Nədir bais ki məndən şəfqətin kəm etmisən, cana!
Məni məhrum edib, əgyarı məhrəm etmisən, cana!
Əgər Fərhad gəlsə, rəxnə salmaz zərrə miqdarı
Yetən nakəslə əhdin öylə möhkəm etmisən, cana!
Sərəfraz eylədin əvvəl məni yüz lütfər birlə,
Bu layiqdirmi, axır xakməqdəm etmisən, cana!
Salıbsan canıma firqət odundan bir şərarət kim,
Ləbim xüşk ol şərarətdən, gözüm nəm etmisən. cana!
Əgər aləm fərax olsa sərasər, girməgə yer yox,
Könül məmurəsin bir gunə pürğəm etmisən, cana!..
Sitəmkeş Nacini xaki-dərindən eylədin ixrac,
Rəqibani-cəfacuni mükərrəm etmisən, cana!

Mərhəba, ey fəzl bəhri, cud kanı, mərhəba!
Mərhəba, ey aləmin hatəmnişanı, mərhəba!
Hatəmi-sani deyirlər bəzldə aləm səni,
Yoxdurur amma sənə bir şəxsi-sani, mərhəba!
Məqdəmindən çox məsərrət yetdi məhzun könlümə,
Mürdə cismim buldu guya tazə canı, mərhəba!
Əhli-fəqrə münimmi-mütləq səni nemət verib,

Ey dərin fəqr əhlinin darül-amancı, mərhəba!
Bir gülüstandır həmişə əbri-feyzindən
Noxu, həm gülüstan eylədin bu Şirvanı, mərhəba!
Çün deyil tuli-süxən əhli-nəzər yanında xub,
Kutəh etdim bu mütəvvəl dasitani, mərhəba!
Naciyi-dilxəstə daim xeyrxahındır sənin,
İzzətin olsun füzun, tutsun cahanı, mərhəba!

Ey ki yox hüsn içrə mislin zümreyi-insan ara,
Vəh, nə insan, bəlkə cümlə aləmi-imkan ara.
Rövzeyi-rizvanı bəzi kuyinə nisbət qılır,
Varmı bir gül [gül] rüxün tək rövzeyi-rizzan ara?!
hər sözün bir Dürrdür, canbəxş ləlin həmçinan,
Yox sözün tək dür, ləbin tək ləl bəhrü kan ara.
Çəşmeyi-heyvanı derlər ağızına bənzər, vəli
Yox dişin tək pak dürlər çəşmeyi-heyvan ara.
Qaim olmuş canım içrə fikri-mövzun qamətin,
Ol əlif tək kim, onu qaim qılırlar can ara.
Əşkü ahım həsrətindən hər zaman tüğyan edər,
Bir sıniq gəştə kimi qalmıştənim tufan ara.
Naciyi-biçarəyəm, bir gün vüsalın bulmadım,
Rəhm qıl ki, qaldı canım möhnəti-hicran ara!

Məqami-əmn deyil bu zəmapeyi-mərdud—y
Kim, ol hanı ola daim zəmanədən xoşnud.
Miyani-ərzü səma möhnət ilə məmludur,
Cəfavü zəhmətinə yox dəxi ki həddü hüdud

Qıl ixtiyar təcərrüd ki İysiyi-Məryəm
Təcərrüd olmağıdan etdi asimanə süud.
Nə yaxşıdır kişi əmrin qəzayə tapşırmaq,
Zəhi hadayəti-tövfiq, talei-məsud!
Kəsi ki qutəvəri-bəhri-qəm deyil,
Naci, Müyəssər olmaz ona vəcdi-gevhəri-məqsud

Ey nigahı cansitan, çeşmi-siyahı dılfirib,
Qoymamışdır məndə qəmzən səbrü aramü şəkib.
Mürği-könlüm rövzeyi-kuyində hər şəb ta səhər--
Nalə eylər gül yüzün şövqində misli-əndəlib.
Hanı, gəlsinlər, ləbindən kəsb qılsınlar həyat,
İysiyi-Məryəm kimi yüz sahibi-əkfasi-tib.
Qeyrlər kim, məclisn-vəslində nuş eylər qədəh,
Rəşkdən mən xəstəyə xuni-cigər olmuş nəsib.
Ömrlərdir paybusindən məni məhrum edib,
Hileyi-əğyar, məkrü zülmə-bimürvət rəqib.
Daxi firqət çəkməyə tabü təvanım qalmadı,
Canə yetdim [dərd] əlindən qıl tərəhhüm, ya həbib.
Çəkmərəm can çıxsa cismimdən ətibba minnətin,
Dərdməndi-eşqə, ey Naci, nə hacətdir təbib?!
Meyfuruşa, olsun ol bəzmində bu canım kəbab,
Bir şeyim yox nəqdi-canım al, mənə vergil şərab.
Canə yetdim qüsseyi-huşyarlıqdan, nə bolur
Bir neçə sağər bilə qılsan məni məstü xərab.
İçməmiş mey, dəsti-saqidən nə mümkün ola həll
Riştəyi-əqlimdə kim, vardır bu yüz min piçü tab.
Hər kimin kim, əqli yar olsa, nədir dünyayı-dun,
Mali-dünya cəminə etməz şitabü iztirab.
Qoyma miskin Nacini heyvani-layəqil kimi,
Mərifət babın ona fəth eylə, ya fəttahi-bab.

Nə çarə eyləyim kim, ol şəhənşah
Olub düşmən sözüylə məndən igrəh.
Xəyalımdan xütur eylər bu tədbir;
Qoyum yüz dərgəhinə xahü naxah.
Ona elam edim keyfiyyətimni,
Vəli əda əlindən bulmazam rah.
Saralmış arizim hicrində, yoxdur
Yanında izzətim manəndeyi-gah.
Mənə söylər ki, naseh ah çəkmə,
Kişi daş olsa, bu qəmdən çəkər ah--
Ki, mən biçarəsin salub nəzərdən,
Nəzər əğyarə eylər gahü bigah.
Rəqibə şəfqəti həddən ziyadə,
Mənə cövrü ziyadə, lütfü kutah...

Ey könül, elma bu dünyayı-fənayə mərbut,
Mərdi-fərzənə olan cifəyə olmaz məxlut

BAHAR ŞİRVANI

Ustadi-mahir, həkimi-bahir, ədibi-fazıl və kamil,
əfsəhüş-şüəra və əmləhül-füsəha mövlana Baharı-
vəhyi-kəlam kim, o cənabın ismi-şərifləri Mirzə
Nəsrulla bəydir, xələfi-Hacı Əbülfəsəd bəy Şirvani,
mövlədi-şərifləri şəhri-Şamaxıda vaqe olub.
Əyyami-səbavətində nasiyeyi-əhvalından sitareyi-
fəhmü fərasət və zəmanı-tüfəliyyətində mətləi-
iqbalından kövkəbi-zəkavət dirəxşəndə olduğuna
görə az zamanda o büzürgüvarın zati-xocəstəsifatı
ülumi-əqli və nəqlidən bəhrəvər və əndək əvanda
o büləndcənabın təbi-fərxəndəyəti fənuni-nəzmü
nəsrən baxəbər olub, səfəhati-adəm avazı-kəlami
sehrbəyanından dolubdur. Xəvaslər zikri o cənabın
əşari-aşıqanəsi olub, ta bu günlərdə kim, sinni

-şərifi əvasiti-şəbabdadır, əşieyi-ənvari-kəməlatı «kəşşəmsi fi vəsətis-səma» və pərtövi-fürugi-xəyalatı «gəl-bədri-iza təcəlla» səfheyi-ruzgardə aşikar olmuşdur. Təbi əqsami-şerə və ənvai-nəsrə tür-kiyyən və [farsiyyən iqdam etmişdir.]

Murə gər iltifatın olsa müin
Kəsb edər iqtidari-şiri-ğorin.
Pəşşəyə lütfün olsa gər məlum,
Fil xürtumuna salar xürtum.
Var ümidim ki bu xocəstə kəlam
Ki, ona «Nərgisü gül» olmuş nak,
Tapsa gər xaki-asitanənə rah
Edəsən lütf ilə bir anə nigah.
Deyəsən mərhəba bu göftarə!
Ki, gətirmiş Bahar izharə.
Sən mənim məlcəi-pənahımsan,
Şəhri-Şirvanda qibləgahımsan,
Ta cahan var bəxt yarın ola!
Lütfi-yəzdan nigahdarın ola

Bu bir neçə qəzəl o cənabın türki qəzəllərindəndir ki,
təzkirənin ziynəti üçün səbt oldu:

Mey nuri cilvə eylədi cami-bülurdən,
Cami-büluri gör ki, ləbaləbdi nurdən.
Cami-bülurdə məni mey yaxdı durdən,
Əlbəttə yandırar düşə gər gün bülurdən.
Xət gəlmək ilə ruyuvə hüsnün olurmu kəm,
Nöqsan yetərmi mülki-Süleymanə murdən?
Zahid sözüylə nə bütü meyxanədən keçim,
Özü gərək keçirmi behişt ilə hurdən?
Ol gülüzər necə vəfadən əlim tutar?
Basmaz ayağını gözümə çün qürurdən.
Naz ilə bir xuramə gəl, əmvatə qıl güzar,
Ta mərhəba səsi gələ əhli-qübərdən.

Meyxanəyə Bahar şürur ilə meyl edər,
Zahid qüsürə meyl qılır, gər qüsurdən.

Hər kim ki hicri-yar ilə düşsə dəmağdən,
Heç açılarımı könlü onun seyri-bağdən?!
Saldı mey içrə yoxsa ləbi əks saqinin
Kim, bir əyağ ilə məni saldı əyağdən.
Ölməkdən özgə yox mənə eşqində bir xəyal,
Pərvanə yanmağın sevərancaq çirağdən.
Bir laləyüzlüyar çəkib dağ sinəmə,
Ya rəb, sən etmə sinəmi xali bu dağdən!
Yetdikdə gül dodağıvə mey bilməzəm alır,
Meydən dodaq nəşəni, ya mey dodağdən?!
Sənsiz əgər bahar ola [yüz] istəməz Bahar
Nə lalə dağdən çıxa, nə qönçə bağdən.

Ləli-ləbin ki xəlq deyirlər şərab ona,
Xasiyyəti-şərab tapar yetsə ab ona.
Zülfün salıb özün oda, ta ruyuvə yetib,
Öz tutduğu işində nədir piçü tab ona.
Şirin ləbin ki ləl ürəyin qanə döndərib,
Yoxdur üzündə qanı deyən, ləli-nab ona.
Görmək şüai-arızüvi kimdə tab var,
Bitablıq edib, nə salırsan niqab ona?!
Dönə-dönə saraldı görüb hüsnüvü niyə
Girmir yerə ki qarşı çıxır afitab ona?!
Nəfyi-vücudi-nöqtəyi-mövhüm edər həkim,
Ağzın verəydi kaş açılıb bir cavab ona.
Zahid ki eşq kükfrünü isbat edir, Bahar,
İymanə gəlməz oxuyasan min kitab ona.

Tutsam şərabı gər ləbüvə tay, həramdır,
Gər sim söyləsəm tənəvvə, hərfi-xamdır.
Rüxsarin üzrə zülfüvə baxdım o qədr kim,
Gördüm ki, gün qürub eyləyib, vəqt-i-şamdır.
Zahid bilirmi hiç miyanın həqiqətin,

Nazik sözü nə bilsin o kəs kim, əvamdır?!
Mahi-təmam səhv ilə bir gün dedim sənə,
Hər kəs eşitdi dedi: bu söz natəmamdır.
Zalim, bu qədr könlümü qan etdigin nədir,
Qan etmədim dedim ki, ləbin ləlfamdır.
Zahid, təvafi-Kəbəni qoy, bir güzar qıl
Meyxanə içrə, gör nə səfalı məqamdır!
Dedim ki, şəhddir ləbin, ey canı cismimin,
Dedi: Görün Baharı, nə şirinkələmdir!

Gər zülfün ilə beylə olur aşına gözün,
Axırda başımə gətirər min bəla gözün.
Ey bivəfa, cahanə gözün saldı fitnələr,
Zülfün gərək edə, niyə eylər xəta gözün?!
Könlümlə zülfüvün var idi əvvəl ülfəti,
Axırda eylədi onu da bivəfa gözün.
Məcruh sinədə genə könlüm görünməyir,
Billah, ya qaşın aparıb anı, ya gözün.
İymanım almamış eləməz qəsd qətlimə,
Həm qanımı tökər, həm edər xunbaha gözün.
Zülfü xəttin ümidi səndən kəsər, vəli
Eylər aradə özgə işarət mana gözün.
Eylər Məsih ləlbərvə çox nəzər, məgər
Bimardır mənim kimi, istər dəva gözün?!
Can verməgim nigahüvə müşkül degil, vəli
Hər canə müşkül eyləyəcək iktifa gözün.
Min rəng ilə Baharı salıblar bəlalərə,
Ol ağ üzün, o al yavağın, ol qəra gözün.

Derdim o məst gözləriүün çox bələsi var.
Gördüm o qarə zülfü, onun da xətası var.
Hərgiz behiştə meyl eləməz, huri istəməz,
Hər aşiqin ki sən kimi bir dirlübası var.
Derlər bahadır ağızına can, bilməzəm neçin
Bu yox olan zadın bu qədər çox bahası var.
Hər ləhzə sinəm üzrə xədəngin qoyar başın,
Səndən genə xədəngüvün artıq vəfəsi var.
Müjganın ilə çəsmüvi gər sorsalar iədir?
Bimarə bənzəyir ki, əlində əsası var.
Badami gözlərindir edən xəstə könlümü,

İnnab ləblərindən o dərdin dəvası var.
Bir naz ilə xuramə gəl, ey sərv, ta görək
Hüsn içrə hansı sərvqədin iddəası var?!
Yox eybi gərçi hicrin ilə ölməgin, vəli
Hüsnün görəndə ölməgin özgə səfası var.
Fəxr eylə kim, qulaminam, ey xublər şəhi,
Hansı şəhin Bahar kimi bir gədası var?!

Zülfün kimi qaraldı günüm dudi-ah ilə,
Eşqində iddəa edirəm bu güvah ilə.
Netsin o tari-zülf ilə bu qan ola könül
Mümkünmüdür başarmaq o zülf-i-siyah ilə,
Hər guşəsində gör gözüvün min bəla yatıb,
Neyçün can almasın belə göz bir nigah ilə?!
Xətt ilə yiğdi dəsti-qəza hüsnü ruyuvə,
Necə ki bağiban gülü baqlar giyah ilə.
Müjgan səfini sinəmə çəkmək rəva deyil,
Gəlmək xərabə mülkə nə lazım sipah ilə?!
Derlər günahi-eşqüvə yanmaq cəza, xoşam
Yandırsalar məni oda gər bu günah ilə.
Meyxanəyə Bahar girib «ya sənəm» deyib,
Zahid girirsə Kəbəyə gər «lailah» ilə.

Bir guşədən əgər.ala çeşmin qərarımı,
Zülfün iki tərəfdən alır ixtiyarımı.
Ağzın nə məndə qoydu könül, nə könüldə səbr,
Bir yox, görün ki, əldən alıb cümlə varımı.
Bir rəhgüzardə ola kim, damənin tutam,
Şadəm ki, badə verdi fəraqın qubarımı.
Kuyində itlərinə məni həmdəm eyləmiş,
Artırmışam nə növ görün etibarımı!
Nə bir vəfa Baharə, nə bir kövr, bəs necə
Səndən xoş eyləyim dili-ümmidvarımı?!

Məhəbbət zəncirinin şeydası, məlamət
bazarının rüsvası iqlimi-məvəddət avarəsi,

kişvəri-nədamət biçarəsi, aşiqi-üftadələr
yoldaşı, Bahari-vəhykəlamın qardaşı Hacı
Məhəmməd hüseyn xələfi-hacı Əbü'lqasim bəy
Şirvani «Rüsva» təxəllüs-Seyrү sülukdə
Bahar ilə tövəm, qüvvəti-təbdə fünni-şerə müsəlləm olmuş,, hicrətin 1274-
cü sənəsində darülmöminini-Kaşanda da-ri-bəqayə rehlət etmişdir. O
cənabın türki olan kəlamından
bu iki qəzəl nəzəri-həqirə yetib səbt olundu:

Fariq ol məhru qəmindən bu dili-qəmgin deyil,
Olmayan aşiq o şuxə qabili-təhsin deyil.
Gülşəni-hüsünü açıbdır yüz güli-rəna gözün,
Gəri əyyami-xəzandır, fəsli-fərvərdin deyil,
Nafeyi-çini onun saçına təşbih edənin
Tutma ki, billahi qövli [hərgiz] anın çin deyil
Qıldı bir dəm kuyi-üşşaqə güzar ol mahru,
Getdi gör kim, firqətindən kim cikərxunin deyil.
Guyi-eşqində qılan məva gəda çoxdur, vəli
Hiç kəs Rüsva kimi bisəbrü bitəmgin deyil.
Hər zaman dövri-fələk kövrünü kim, yad etdim,
Atəşi-ahım ilə aləmi bərbad etdim.
Bir qədi sərvi-rəvan dilbəri-tərsanı görüb,
Onu Şirin sağınib, kəndimi Fərhad etdim.
Xaneyi-könlü fəraigət qəmi qılımışdı xərab,
Dərdi-eşq ilə onu bir dəxi abad etdim.
Bu ümid ilə ki qanım tökəcək qəmzən oxu,
Dəmbədəm xatiri-məhzunumu mən şad etdim,
Gərçi Rüsva kimi canımdan əlimi yaqadım,
Aşıq öldürməgə lakin onu ustad etdim.

QƏNNADİ

İsmi-şərifləri Əli Əkbər-ibn-Məşhədi Rəcəb Şəmaxiyyül-əsl.
Təxəllüslerin öz sənətlərinə müsəmmə etmişdir. Həqiqətül-hal

o cənabın kəlami-ruhəfzaləri öz ruhəfzası kimi lətif və qəzəliyyatı öz peşməgi kimi saf və zərif, qəsaidi öz bəgləvası tək nəhayətdə dil-pəsənd, tüyuqatı öz şərbətləri kimi sudmənd, həcvləri nöqli-məcalis və məhafil, rübaileri həlviyati-əhli -kəmayil, mədhü qədhi sikəncəbin misal, məzaqi-xəlqdə xoşgüvar və əşari-lətfi güləngəbin tək məsərrəta-sar. Əksərən məsnəvi bəhrində şer demişdir. Bəndeyi-həqiri çox həcv etmişdir.

Və bu bir neçə şerə iktifa qıldım ki, bu təzkirəyə səbt olundu

.

OSMAN BƏY VƏ ÖMƏR BƏY

Osman bəy şəhri-Şamaxının xanzadələrindəndir. Qardaşı Ömər bəy ilə o cənab dövləti-əliyyeyi-Rusiyədə sahibmənsəb və sahibvəzifə kimsənələrdən olmuşlar. Onlar kimi əhli-kəmal və sahibcəlal və sahibzövq kimsənələr daireyi-Şirvanə gəlməmişdir. HOsman bəy Möhnətiyə qəzəb etmək istərkən, Ömər bə-yin məzaqına Möhnətinin sezüiün lətifəsi ləzzət edib, təzindən təavüz qılıb cənab Möhnətiyə firavan olan əpamlar və mərhəmətlər edibdir. Əlhəq bu iki qardaş kimi yekanə daireyi-cahana kəlməmişdir. Tarixi-hiçrətin...də və tarixi-məsihiyyə-kin ...sənəsində Sultani-Rumun Fransa imdadıyla Ru-siyyə ilə davaları olduqda Ömər bəy ləşkəri-Rusda sər-ləşkər idi. Ləşkəri-rus mülki-Karsda olan zamanlar Ömər bəy dövləti-Rusiyədən rukərdən olub, əskəri-Rumə mülhəqq oldu. Dövləti-Rum Ömər bəy məzkuru həman öz iənsəbi və nişanı ilə qəbul edib və məvacib qərar qı-lib, ezlərinə sərəskər etmişdir. Əlan məmaliki-Rum-da «Yaranal Ömər paşa» ismiylə məşhurdur.

Ömər bəy fərar edəndən sonra dövləti-Rusiyə Osman bəyi tutub Sibirə köndərmişdir. Cənab Osman bəy də Sibirdən fərar edib, İstanbulda qardaşına mülhəqq olmuşdur. Əlan Osman bəy dövləti-Rumda sahibməvacib 117ər ikisinin təbi olmayı məşhurdur və zikri-xeyr ilə adları hər dildə məzkurdur. Cənab Ömər bəyi qayətdə xoşəhval və xoşməzaq deyirlər. O büzürgüvarın xoşməzaqlığından biri oldur ki, bir gün məclisi-eyşdə bədihəku olan şairlər süxənpərdəzliğə məşğul ikən əfzəlil-bədihə-guyan cənab Möhnəti Şirvani bir qafiyə üzərilə süxənpərdəz idi Əsnayı-süxəndə Möhnətinin zəbani-fəsa-hətpirayınə bir qəbih beyt cari oldu. [...]

Osman bəy Möhnətiyə qəzəb etmək istərkən, Ömər bə-yin məzaqına
Möhnətinin sözünün lətifəsi ləzzət edib, təzindən təavüz
qılıb cənab Möhnətiyə firavan olan ənamlar və mərhəmətlər
edibdir.

Əlhəq bu iki qardaş kimi yeganə daireyi-cahana gəlməmişdir.
Tarixi-hicrətində və tarixi-məsihiyyəkin sənəsində
Sultani-Rumun Fransa imdadıyla Rusiyyə ilə davaları
olduqda Ömər bəy ləşkəri-Rusda sər-ləşkər idi. Ləşkəri-
rus mülki-Karsda olan zamanlar Ömər bəy dövləti-Rusiyyədən
rugərdən olub, əskəri-Rumə mülhəqq oldu. Dövləti-Rum Ömər
bəy məzkuru həman öz mənsəbi və nişanı ilə qəbul edib və
məvacib qərar qılıb, özlərinə sərəsgər etmişdir. Əlan
məmaliki-Rumda «Yaranan Ömər paşa» ismiylə məşhurdur.
Ömər bəy fərar edəndən sonra dövləti-Rusiyyə Osman bəyi tutub
Sibirə göndərmişdilər. Cənab Osman bəy də Sibirdən fərar
edib, İstanbulda qardaşına mülhəqq olmuşdur. Əlan Osman
bəy dövləti-Rumda sahibməvacib kimsənələrdəndir. Və Qüstəntəniyyədə
mərtəbəyi-mühəndislik ilə məşhurdur.
Amma Ömər bəyin mərtəbəsi Osman bəydən
əladır.

Bu neçə beyt o cənablardan təbərrükən
bu təzkirəyə səbt olundu:

QƏZƏLİ-OSMAN BƏY

Eşqimiz sanma o şuxun xət ilə xalınadır,
Ya ki keysuyi-siyahına, ruxi-alınadır.
Məni ərbabı özün surətə etməz aşiq,
Bizim aşiqliyimiz ol məhin əhvalınadır.

QƏZƏLİ-ÖMƏR BƏY

Ol məhin sanma ki, eşqim ləbü ruxsarınadır.
Ya ki şəhla gözünə türreyi-tərrarınadır.
Bütə etməkdi sitayış, eləmək surətə meyl,

Eşqımız, zahid, onun şiveyi-ətvarınadır.

RAĞİB

İsmi-şərifi Məşhədi Qəffar xələfi-Hacı
Məhəmməd Səid Şirvani. Bir cavandır əhli-
hal və bir şairdir sahibkəmal. Sahibi-
təbi səlim və səliqeyi-müstəqim. Cümleyi-tüccardəndir və
təbəqeyi-əxyardən. Təvəllüdi-şərifi sənəyi-1251-də şəhri-
Şamaxıda vəqe olubdur. Baviçudi ki, əşardə
qüvvəti-təbi
vardır, lakin gah-gahi şer demişdir.
Bu bir neçə [qəzəl] onun şərlərindəndir:

Səbrim kəsib fələk genə aldı qərarımı,
Ayırdı məndən ol sənəmi gülüzərimi
Bir binəva idim, dolanırdım vəleyk çərx
Göstərdi bir məhi, genə kəsdi mədarımı.
Sübhi-vüsəl idi mənə rüxsarı, zülfü leyk,
Şam olmamış qəra elədi ruzigarımı.
Ey abi-çeşm, eşq odu yandırdı cismimi,
Qoyma əbəs yaxıb, yelə versin qubarımı.
Açmış nəsimisüb hələstənda lalə, leyk
Rağib, tutubdu qəm bu dili-dağıdarımı.

Qanlar içirtdi qönçeyi-xandanə ləblərin,
Yüz tənə vurdur ləli- Bədəxşanə ləblərin
Cam içrə ta olunca müqabil dodağuva,
Döndərdi badənin ürəyin qanə ləblərin.
Kafər,nə təşnədir dodağın qanım içməyə
Rəhm eyləməzmi hiç müsəlməna ləblərin?!
Sirri-dəhanüyü nə bilir qeyrlər ki hiç
Vaqif degül bu nöqteyi-pünhanə. ləblərin
Zəncirə salmağa genə divanə Rağibi,
Verdi icazə zülfə-pərişanə ləblərin.

Gecə zülfün kənar etmə rüxündən,mahitab etmə

Səhər ruxsarını göstərmə, rəşki-afitab etmə!
Gülü gülzardə etmə xəcil, öz rəngü buyindən,
Ərəqdən su səpib rüxsarüvə, rəşki-güləb etmə!
Xətü xalə, gülüm, ləli-ləbin şəhdini bildirmə,,
Yığıb murü məgəs rüxsarə, yüz min inqilab etmə!
Genə ol atəşi-rüxsarüvə çox şölələr vurma,
Yaralı könlümü odlarə yandırma, kəbab etmə!
Ləbindən qan içən könlüm şərabi-nabə meyl etməz,
Yeri, Rağib, mənə bihudə təklifi-şərab etmə!

Sənə göftari-təlx etmək yəqin meyxarəlikdəndir.
Mənə xunin sırişkim söyli qəlbə yarəlikdəndir.
Məni avarəlikdən mən edər naseh, vəli bilməz
Ki, eşq əhlinə kəsbi-mərifət avarəlikdəndir.
Əlim kutahdır, yetməz qara keysusuna, neylim,
Mənə məhrumluq dünyadə bəxtiqarəlikdəndir.
Dedim göz yaşına, çox gəzmə ruxsarımda, ol sabit!
Dedi: Təsir vermək kövkəbə səyyarəlikdəndir.
Bəlavü möhnəti-hicranə, Rağib, yoxdu bir çarə,
Bu dərdə səbri derlərsə dəva, biçarəlikdəndir.

Gərək sən tək qaragöz dilrubalər niknam olsun,
Nə kim, sağər tutub məsti-xərabi-ləlfam olsun.
Meyi-təlx o şirin dəblərə hər kim həlal etmiş
Görüm, ya rəb, ona öz verdiyi fitva həram olsun.
GECƏ zülfünlə həmrəng olduğunu aşiqi-miskin
Qəhər söylər ki, ya rəb, neylərəm bu sübhü, şam olsun.
XƏTİN ləşkər çəkib gər tutsa mülkü hüsnünü, ey şəh,,
Mujən səflər çəkib qoymaz o mülkü binizam olsun.
Müqəvvəs qaşların taqın hilalə oxşadan şəxsin
BELƏ təşbihi-naqıslə görüm ömrü təmam olsun.
Ləbin vəsfində hər şair deyə bir şer Rağib tək,
Müşəxxəsdir gərək xəlq içrə çox şirinkəlam olsun.

SAĞƏRİ

Bu bir ieçə qəzəl o cənabın əyyami-şəbabında dedigi qəzəllər
cümləsindəndir:

Rəmz ilə yarə ərz et, badi-səba, pəyamım
Əgyar eşitsə müşkül, zinhar çəkmə

Söylə ki, verdi canın, eşqində kamil ol
Gər lütf ilə soruşsa:Noldu mənim qulamım

İzhari-iltica qıl, naz eyləsə, niyaz et!
Öp xaki-asitanın, pünhan yetir səlamıım

Dərdü qəmi-fəraqə nafe bilib şərabı,
Hərçənd sənsiz içdim, zəhr ilə doldu camım

Gəldikcə şüru sövda əql eylədi həzimət,
Tutdum cünun təriqin, viranələr məqamıım

Gördükdə zərdi-çöhrəm, xəndan olur rəqibim
AĞ arizim qızarsın, ey rəşki-ləlfamım

Cövr etmə, qıl tərəhhüm, ey padişahi-xubam
Qəm payimaliyəm mən, yox möhnətə dəvamıım

Heç kimsə guş tutmaz əşəri-Sağəri tək
Məlum olur ki, düşmüş təsirdən kəlamıım

BİXUD

Müstəgrəqi-müşahideyi-dəryayı-cəmal və məhvi-müta-
lieyi-səhifeyi-rüxsarı xəttü xal, sevdayı-məhəbbətin aşiqi-
rüsvası və səhbayı-məvəddətin bixüdü şeydası, məhbubi-
gülüzərlər sinəfikarı və məşuqi-lalərrix-sarlar dağları,
suxteyi-atəşi-fərah və güdaxteyi-buteyi-iştıyaq, Molla Ağa
Bixud təxəllüs ibni-Hacı Molla Təqi Şirvani. Təvəllüdi-
şərifləri xitteyi-Şirvani-xüldbünyanda olmuş, bir cavandır

paksiyrət və pakdamən, ticarətpişə və xeyrəndişə, nəcibxislət, dərvıştə-biət, fəhim və zirək, ürəfaməslək. Sinii-şərifi otuz saldə, qüvveyi-təbi sərhəddi-kəmaldə. Əlhəq ki, bir şairdir şirinkəlam və əşari-lətfi pəsəndideyi-xasü əvam. Əksər kəlamı aşiqanə, bəlkə atəşi-dərunundən bir zəbanə.

Molla Əhməd Nərağı kim, o cənabın elmi-hikmətdə sərrişteyi-tammi vardır, «Kitabi-Meracüs-səadət»də buyurmuşlar kim, əksər məhəbbəti-bəni-növi-insan fit-ridir və təbii.

Nə ixtiyar ilədir

və nə kəsbü təhsilə möhtaçdır. Pəs, hər bir kəsdə ki məhəbbət

naqisdir, həmən qədər onun fitrəti məyubdur VƏ cibilləti fasid.

Ol ittihad ki mühübb ilə məhbub mabeynində vaqe olur, məlumdur ki, məhəbbəti-təbindən sonradır. Və qudəmayi-əhli-hikmət təsrih qılıqlar ki, qivami-cümleyi-mövcudat məhəbbətə mənudur, intizami-silsileyi-mümkünat onunbirlə mərbut. heç bir könül yoxdur kim, ləmeyi-məhəbbətdən onda nur və heç bir baş yoxdur ki, nəşeyi-məvəddətdən onda şur olmasın.

Əgər məhəbbət olmasaydı ümmühati-süfliyyə, abai-Ülviiyyə izdivacına tən verməzdi. Onların müzavicətin-dən məvalidi-səlasə doğulmadı. Ülfəti-əczai-mürək-kəbat onun əsərlərindəndir. Nişat və rəqsi-əflak şuri-səhbayı-məhəbbətdəndir, mərkəzi-xakın məst və bihuşluğu sükri-badeyi-məvəddətdən.

Əlavə bər in cənab rəsuli-əkrəm və zübdeyi-bəni-adəm buyurmuşlar kim:Lacərəm aləmi-ərvahdə münasibəti-ruhani

olduğu səbəbdən məzkur Bixud bu aləmi-əcsəmdə bir nigari-sərvqamət və mahtələt eşqindən ki cəmali-cahanarası ilə xitteyi-Şirvan rəşki-fəradisi-cinan idi, zar və biqə-rar olub, dövləti-didarına talib və xəridar olmuşdu.Həmişə dili-qəmnakı məhəbbəti-dildar ilə məşhun peyvəstə dideyi-nəmnakı şövqi-cəmali-yar ilə pürxun. Gahi xəzani-fəraqdə tərənnümsaz va gahi bəhari-vüsaldə zülməpərdəz olub, münasibi-vəqt əşari-aşiqanələr və möhnətamız olan təranələr faş edib,

dilrişlər qəlbinə nəməkpaş olmuşdur.
Bu bir neçə qəzəl və müxəmməs o
cənabın zadeyi-təbi-bəlağətasarlərindən
dir:|

Arizü eylər könül kim, cism ara min can ola,
Ta ki xaki-payübə hər dəm biri qurban ola.
Qanımı tök, canımı al, leyk yıxma könlümü,
Çünki öz mülkündü, ey şəh, istəmə viran ola.
Əşki-çeşmim çeşmə-çeşmə çeşmi-şuxündən cüda
Ol qədər cari olub kim, az qılıb ümman ola.
Rəşkdən kur olmaq istər göz, və lakin istəməz
Kim, səni əryar ilən görmək mana imkan ola.
Həsrətin könlümdə can versəm, qədəm qoy başıma,
Bəlkə didarınla can vermək mənə asan ola.
Yoxdur insafın məgər, insafına qurban olum!
Bu nə mürvətdir ki, hicranında könlüm qan ola?!
Maili-hüsнündü Bixud, hərgiz etməz arizu
Səndən özgə dilrüba, gər huriyü qılman ola.

Könül, bu gün ki müyəssərdi vəsli-yar sənə.
Təğafüл etmə, baxar kəc bu ruzigar sənə.

Dusta, alma xəbər hali-dili-zarımdan,
Rövzənə açma qəmə sineyi-əfkarımdan.
Yoxdu nitqim ki edəm şərh dili-zar sənə,
İstəsən bilməgə, bil dideyi-xunbarımdan.
Nə gecəmdir gecə, billəh, nə günümüzdür günümüz,
Düşmüşəm ta ki cüda yarı-vəfadarımdan.
Barilaha, görüm eşq atəşinə yansın o kəs
Ki, məni ayrı salib zülm ilə öz yarımdan!
Nə o məhparə vəfasızdı, nə gərdun gəcrov,
Düşmüşəm odlara öz bəxti-siyəhkarımdan.
Bəsdi, Bixud ki tutub aləmi ahü zarın,
Qorxuram zarə gələ yar mənim zarımdan.

Ruzi-vidai yarın od saldı cismü canə
Kim, şəm tək vücudum hər dəm çəkər zəbanə.
Cövr ilə aldı gərdun cananımı əlimdən,
Ya rəb, görüm xərabə qalsın belə zəmanə!
Ey çərxi-dun, ayırdın məndən o məhliqanı,
Qoydun məni-həzini hicrində yanə-yanə.
Hüsni-cəmalın, ey məh, tövsifin etmək olmaz,
Övsafi-zülfü xalın gəlməz dilə, bəyanə.
Dil səndən özgə yarə meyl etsə qanə dönsün,
Heyhat, bir də sən tək dilbər gələ cəhanə!
Göydə hilalı görcək Bixud qaşın sağındı,
Bax şuri-eşqin anı saldı bu kəç gümanə.

Gədalıq dərgəhündə şövkətimdir, izzü cahimdır,
Qapın Beytülmüqəddəs, asitanən səcdəgahımdır.
Könüldə tiri-qəmzəkdən varımdır zəxmlər hər yan!
Gözümdən qətrə-qətrə bu axan qanlar güvahımdır.|
Rəvadır şəhneyi-eşqin qila hər dəm siyasətlər--
Ki sən şəh, mən gəda, əlbəttə kim, eşqin günahımdır.
Xəyali-arizindir şamlər şəmi-şəbistanım,
Sənayi-zülfü xalın dildə virdi-sübgahımdır.
Qaralmış kövkəbi-bəxtim ki dildarə əlim yetməz,
Bu tırəbəxtlik, ey Bixud, öz təsiri-ahımdır.

Hansı aşiq can sənə mənkimi qurban eyləmiş,
Hansı məşuq aşiqin sən kimi nalan eyləmiş?
Hansı bülbül gülçün etmiş sinəsin mən kimi çak
Hansı gül sən kimi bülbül bağrını qan eyləmiş?
Hansı seyd olmuş kəməndi- zülfüvə mən tək əsir,
Hansı səyyad öz şikarın təşnə bütyan eyləmiş?!
Şəmi-ruyun hansı məhfil içrə olmuş şələvər,
Buyi-muyün hansı bəzmi ənbəristan eyləmiş?
Kim fənayə verdi nəqdi-ömrünü Bixud kimi,
Kim mənim tək canını canapə qurban eyləmiş?

Aşinalıq bu fəna mülkdə əfsanə imiş?!
Ah, səd ah, bu viranə nə viranə imiş?!
O kəsi kim, özümə dost sanırdım, ey dil,
Aqibət oldu əyan kim, mənə biganə imiş.

Könlüm, etmə bu qədər ah, gözüm, tökmə sirişk
Ki, cahan ruzi-əzəldən bizə qəmxanə imiş.
Dönəsən qanə, könül, oxlanasan yüz yerdən,
İçdiyin gör necə qəm-qüssəli peymanə imiş
Hər kəsin dəhrdə bir həmdəmi varmış Bixud,
Sənə həmdəm qəmü qüssə, dili-divanə imiş.

Dolanım başuva, ey nazlıca yarım, bəri bax!
İşvəli, qəmzəli, çəmxəmli nigarım, bəri bax!
İşvə ağaz qılıb, səbrimi tarac eləmə,
GetDi əldən dəxi aramü qərarım, bəri bax!
Xəm yemiş qamətim əbrulərinin qurbanı,
Gözlərin sədqəsi bu cismi-fikarım, bəri bax!
Bu cəfadidə dil ol kakılı-müşkinə fəda,
Zülfü-pürtabına qurban təni-zarım, bəri bax!
Can nisar etməgə amadədi Bixud, gözəlim,
Gər desən lütf ilə, «ey aşiqi zarım, bəri bax!»

Könül aludə qılıb bir büti-əyyarə məni,
Edib aşufətə əcəb dilbəri xünxarə məni.
Qəmi-ruyılə günüzlər ciyərim qanə dönər,
Gecələr zülfü xəyalilə basar qarə məni.
Dedim, ey dil, həzər et naireyi eşqindən,
Yaxma, allahı sevərsən, yanar odlarə məni.
Allah, alla h, nə könüldür ki, usanmaz bir dəm
Ləhzə-ləhzə gətirər nalə ilə zarə məni?!
Dedim aldanma, könül, nərgisi-cadulərinə,
Həq rizasına əsir etmə bu səhharə məni.
Salacaq çöllərə Məcnun kimi axır, bilirəm
Bu qan olmuş, qəmə batmış, dili-sədparə məni.
Nola Bixud ki o bimehrü büti-aşıqküs
Bir nigah ilə alıb canımı, qurtarə məni.

Bir novşüküftə gül alıb əldən qərarımı,
Tarac edibdi səbrimi, həm ixtiyarımı.
Şəhla gözü açıb üzümə babi-dərdü qəm,

Xəm türrəsi göyə yetirib ahü zarımı.
Müşkin hilali qamətimi yayə döndərib,
Zülfə-siyahi tirə edib ruzigarımı.
Səbrim kəsib, qərarım alıb, taqətim üzüb,
Qarət edib bu şux, görün, cümlə varımı.
Derdim ki, qoy qədəmlərү və can nisar edim,
Eşq içrə ta sübut eləyim etibarımı.
Pünhan təbəssümündə bu rəmz oldu aşikar,
Yəni ki çək ölüncə bu nəhv intizarımı.
Bixud, budur ümid ki təhsin edə sənə
Seyyid görəndə bu gühəri-abdarımı.

Ey qoyan könlümə qan, oldumu hüsnün fani,
Tutdumu xarü xəsi-xüsk o tər bostanı?!
Əsdimi badi-xəzan, eylədimi əfsürdə
Bağı-hüsнündə gülü, sümbülü, həm reyhani?!
Gəldimi ləşkəri-xət arizüvə fövcəfövc,
Saldımı məmləkəti-hüsнüvə bu talani?!
Türki-məstin, necəsən, qaldımı ox atmaqdən,
Sındımı qaşlaruvun yayı, müjən peykani?!
Varmı yadında, deyərdim ki, sənə, eyləmə kövr,
Yetər axır sənə bu kövrlərin nöqsani?!
Şükrlilləh ki mənim surətə düşdün axır,
Gəldi tez başə o naz eyləməyin dövrəni.
Varmı yadında ki qullar kimi boynuburulu
Qabağında sənə əcz eylər idim pünhani?!
Həsrətində ləbüvün əşk əvəzi didəmdən
Qətrə-qətrə saçılardı ciyərimin qani.
Arizu eylər idim bircə təkəllüm edəsən.
Ta qılam canımı şirin ləbüvün qurbani.
Qan qoyardin iki kəlmə danışıncañ ürəyə,
Ta ki bir kəlmə danışsaydın alardın canı.
İmdi səd şükr, o gül bərginə bənzər dodağın
Olub əfsürdə, gedib rəngi, qaçıbdır qani
Demədimmi sənə çox hüsnüvə məğrur olma--
Ki, bu məğrurluğun tez yetişər payanı

Əsdimi gülşəni-hüsnün tərəfə badi-xəzan,
Tapdımı rəxnə o məğrurluğun bünyani?!
Düşdümü tabü təravətdən o tər türələrin
Ki, şəbih eylər idin müşkə həmişə ani.
O gözəllik ki həmişə ona fəxr eylərdin,
Al ələ ayinə, bax, gör o gözəllik hani?!
Bəli, bir şah ki zalım ola məzlumların
Naləsindən dolanar bəxti, dönər dövrani.
Bəsdi, Bixud ki cəmal əhlinə adətdir bu,
Bivəfa olmasa, olmaz işinin samani.

MÜXƏMMƏS

Başım, ey məh, guşeyi-ləlində xalın sədqəsi,
Cani-şirinim ləbi- şəkkərmisalın sədqəsi,
Yayə dönmüş qamətim müşkin hilalın sədqəsi,
Tablar çəkmiş tənim novrəs nihalın sədqəsi,
Dideyi-giryanım olsun gül cəmalın sədqəsi!

Xəstə canım nərgisi-bimarına olsun fəda,
Kutəh ömrüm türreyi- tərrarına olsun fəda,
Canım, ey məh, şiveyi-rəftarına olsun fəda,
Rəngi-pəcmürdəm rüxi-gülnarına olsun fəda,
Zəfərani arızım rüxsarı-alın sədqəsi!

Eşqübə düşdümsə bir dəm olmadım şad, ey sənəm,
Hasilim eşqindəancaq oldu ənduhü ələm,
Həmdəmim möhnətənisim qüssə, əhvalım dijəm,
Ömr əgər keçdisə hicrində bir növ ilə, nə qəm,
Kakılın qurbanı, xaki-payimalın sədqəsi!

Vəslini mən səhl sanmışdım, vəli düşvar imiş,
Hasilim eşqindəancaq daim ahü zar imiş,

Nərgisi-məstin əcəb aşiqküşü xunxar imiş,
Dün eşitdim qətlimə, zalım, xəyalın var imiş,
Müntəzir qoyma, gəl öldür, ey xəyalın sədqəsi!

Bixudi-dildadə hicrində keçirdir ruzigar,
Didə nəmli, sinə dağlı, tən yaralı, can fikar,
Bəxt kəm, tale yaman, qamət kaman, dil biqərar,
Surəti-əhvalına qıl bir nəzər, ey gülüzar,
Nuri getmiş gözlərim müşkin qəzalın sədqəsi!

Ey sərvqədim, laləüzərim, qara gözlüm,
Ey mahrüküm, türfə nigarım, qara gözlüm,
Eyşim, tərəbim, bağı baharım, qara gözlüm,
Fəxrim, şərəfim, şahi-kübarım, qara gözlüm,
Qurban sənə bu cani-fikarım, qara gözlüm!

Ey zülfü siyəh, qaşı kəman, kakili-reyhan,
Səbr etməyə çox səy elədim, olmadı imkan,
İmdi ki, gedib ömr qəminlə, verirəm can,
Dəfn eylə sitanında məni, ey şəhi-xuban,
Olsun barı kuyində məzarım, qara gözlüm!

Aşıq sənə oldumsa, könül eyləmədim şad,
Göz yaşı ənisim olub, oldum qəmə mötad,
Qeyrilərə munis olub, oldun mən ilən yad,
Etdin dili-biçarəmi bərbad, evin abad!
Keçdi qəmi-hicrinlə mədarım, qara gözlüm!

Kəc getdim əzəldən ki könül verdim, inandım,
Dövlət səni bildim, dəxi hörmət səni sandım,
Nari-qəmə yandım, qəmi-sevdayə boyandım,
Səbr eyləyib əyyami-fəraqında dayandım,
Yox indi nə səbrü nə qərarım, qara gözlüm!

Fikr etmə ki, zülfün mənə ənduhü bəladır,
Cövrün mənə şəfqət, sitəmin eyni-vəfadır,
İnnabi-ləbin dərdi-nihanimə dəvadır,
İnsaf elə, qurban sənə, bax, gör nə rəvadır,

Bu həsrəti mən kurə aparım, qara gözlüm?!

Bixud necə səbr eyləsin, ey kani-lətafət,
Səndən görə möhnət, eşidə tənü məlamət,
Nə səndə vəfa var, nə məni-xəstədə taqət,
İndi ki vəfasızlıq olubdur sənə adət,
Öldür məni, rəhm eylə qutarım, qara gözlüm!

Bu inşai-türki Bixudi-məzkurun zadeyi-təbi-bəlağət
məşhunlarındandır ki, səbt olundu:
Müdəbbiri-karxaneyi-səadətü iqbal və müəssisi-
əsasi-izzətü əclal, əni həzrəti-bəxti-
bizəval və əqdəsi-talei-zülçələl hüzuri-
pürnurlərinə nəhayəti-əczü inki-sar ilə məruz
olunur ki, neçə il mundan əqdəm Sultani-ruh
cavanlıq camından sərşar olub və məgrurluq
badəsindən gözlərin xumar tutub xabkahi-
qəflətdə naz uyqusuna getmişdi və məmləkəti
-bədəni ki öz məqərri-səltənətiydi, xüdsər
qoyub məcariyi-ümuri-səltənətdən qafilü bixəbər
düşmüdü. Nagah dilbərlik babilista-
nının cadugərləriidən bir nəfər və
gözəllik gürcüstanının əyyarlarından bir
hiyləgər qarətgərlik əzmklə qədəm şəhristani-
bədənə qoyub, əqalimi-bədəni ahəstə-ahəstə
dolanıb axtardığı halda, bir məkani-şərifə
yetişdi ki, o məkanın mətai-giranmayələri
səbrü qərar və o xəzinənin gövhəri-
pürbəhaləri taqət və ixtiyar idi.
Təmamın qarət edib hiyni-müraciətdə güzarı
könlə büstanına düşdü.

nəzm

Nə bostan, filməsəl firdovsi-ali,
Nə bostan, cənnətül-məva misali.
Nə bostan, hər tərəfdə min gül açmış,
Cahana hər gülü min ətr saçmış.

Nə bostan, sünbülü keysuyi-xuban,
Nə bostan, laləsi ruyi-nikuyan.
Nəhalinovcavanlar qamətindən,
Gülü məhru gözəllər surətindən,
Ləbi şirinsuxənlər çeşməsarı,
Güli-həmrası dilbərlər üzarı,
Güli-nəsrini məhrulər cəbini,
Cəbini nazəninlər yasəmini.

Əlqərəz, o cədugər və məkkar ruhu öz gəlməyindən
xəbərdar və gəlib çapdırdığın aşikar
etməkçün həmən bostanın vəsətində bir ağaç
əkib getdi. Belə ki, o ağaca bizim zəmanəmizdə
məhəbbət deyərlər. Xülasə, bir müddətdən
sonra xümarı-qəflət dideyi-ruhdan zail olub
məmaliki-bədənin seyr və səyahətinə mail
oldu. Əsnayi-səyahətdə könül hücrəsini səbr və
qərar mətaindən xali və qəlb xəzinəsini taqət
və ixqiyar nəqdindən ari görüb nədamət barmağın
həsrət dəndanına tutdu və qayəti-heyrətdən
özün unutdu. Rüfət tacın təəssüb topraqına
vurdu və pəşimanlıq gülün izzət başına
savurdu. Dəxi göz dolandırıb ətraf və cavanıbə
nəzər saldıqda öz təmir etdigi bostanda bir nihali-
təəccübanə və öz abad qıldıığı gülüstanda
bir dirəxti-biganə müşahidə etdi ki, çox bibak
və küstaxanə baş fələki-əlayə çəkib və şaxələri
həmağuş, bir-birindən keçib və hər şaxəsi min yapraq
açıb və hər yapraqı afitabi-fərəh qabağında bir
hicab olub və hər vərəqi şəmi-sürur qarşısına bir
pərdə asıb. Ruh bu haləti görüb qəzəb ərrəsinə hökm
buyurdu ki, o ağacın şaxələrin kəsib yerə salsın
və o nihalın budaqların qırıb oda yaxsin Ərreyi-
qəzəb ruhun fəramanına binaən hər budaq ki o
ağacdan cüda qılırdı, yerində ikisi peyda bulurdu.
Hər şaxeyi ki ol nihaldan qələm edirdi, əvəzinə
beşi ələm olurdu. Ta bu günlərəcən ki Sultani-
ruh ərreyi-qəzəbə itab və xıtab edib hökm buyururdu

ki, o ağacı qət eləsin. Əlhal ərreyi-qəzəb həman
ağacı kökündən qət edib, lakin rişələri
hənuz baqi qalıbdır.

İmdi qorxuram ki, genə o rişələrdən bir nihali-dil
gər və bir dirəxti-əlahiddə nümüvv edə. Əmma afitabi-reyrət
neçə gündür ki, tabışdə və o nihalın rişələrin
qururutmaqçın səy
və kuşışdır. Əgər bir neçə günüdi-kərəcan həman
cədugəri
pürfən əfzungərlik səhabının)arani-lətafətilə
abyarlıq etməsə,
afitabi-qeyrətin tabışı-hərarəti o rişələri
qurudacaqdır.
Əla haza səadət və iqbal firəngistanının
maşınsazlarından və nikbəxtlik ingilistanının
naxsuzpərdəzərlərindən isqida və təvəqqö olunur ki,
Məsihayı-qeyrət xatırınə və Məryəmi-həmiyyət rizasına
kibriyalıq fuladından və təkəbbür ahənindən bir
maşın
tətəbbö edib göndərinlər ki, əgər xudanəkərdə o
şux
çadugər və o əmməz fitnəgər füsungərlik
səhabınıkönül bostanının üstünə
çəksə, həmən naxsuz ilə vurub tarü mar və
pərakəndə edək
Vəssəlam.
Sənəyi-1275, fi 9 şəhri-zilqədə.

Həmən zəlzəleyi-şədid ki Şamaxıda vaqe oldu və
müddəti qırx kün yer aram tutmayıb
gah-gah hərəkət qılırdı, çox adam
həlak olub və çox əşxas məcruh olmuşdu.
Təvarixi-qədimlərdən məlum olunur ki, həmişə Şamaxıda
zəlzəleyi-şədid vaqe olubdur və çox vədə bu
şəhrin köçməsinə zəlzələ bais olubdur.

Bixud məzkur bu bir neçə beyti həman zəlzələdə
rişteyi-nəzməçəkibdir:

qitə

Şəmaxi şəhri yeksər oldu viran,
Edər hər guşədə bayquşlar əfəgan
Buxarati-zəmin etdi təməvvüç,
Şikaf olduqda yerlər tapdı nöqsan.
Görən ol halı eylərdi təsəvvür,
Qiyamət qopdu, dünya oldu payan.
Düşüb ənvai-məxluq iztirabə,
Təmamən xəlq olub «vanəfs» guyan,
«Tərənnasə sükarən» [1] ayəsinə
Nəticə oldu ol saat nümayan
Münəccim ki sölərdi ərzi sakın,
Xilafinə yetib ol gündə bürhan.
Xəyal eylərdi ol halı görən kəs--
Ki bü tariki-mərkəz oldu pərran.
Təzəlzül düşdü şəhrə, uçdu evlər,
Nə məscid qaldı, nə bazarü dükkan.
O eyvanlar ki baş çəkmişdi çərxə,,
Dağıldı, oldu topraq ilə yeksan.
O əsnadə qəribi-yüz nəfər kəs,
Qalıb daş içrə cümlə oldu bicən.
Dağıldı Bixüdun qəsri, otağı,
Yetiş fəryadına, ya həyyü sübhan

[İstinad1: Qiyamətdə insanları sərməst kimi görərsən.]

QƏBULİ

Sədnərud Şirvanın mahallarındandır. CƏMI
Otuz iki para kənddir təmamən kərmü siyrdir
Göyçay ki Şah dağının qiblə tərəfindən və

Baba dağından və sair cibali
-əzimələrin çeşmələrindən və qar sularından
cari olur, ol mahala caridir. Bağatlarında
çox əla əbri-şəm, innab,
şaftalu hasil olur. Amma fəsli-tabistaida
suları üfunət
etdiyi cəhətdən çox məgəsi-pürazar olur və
Qaraxıdır ol qəryələrin cümləsindəndir.
Cənab Mir Hüseyn əfəndi ki, Qəbuli təxəllüsdür,
ol mahalın ürəfalərindəndir.
Təvəllüdi-şərifi 1240-ci
sənədə qəryeyi-Qaraxıdırda olub. Vəfatları
1270-ci səkədə vaqe olubdur. Bu müstəzadı
Petros bəy ibn-Keşış. ol
mahala Hakim olan zamanları onun şənində
rişteyi-nəzmə çəkibdir ki, nəzəri-həqirə yetdi.

MÜSTƏZAD

Ey mədəni-ədlü kərəmü cudü səxavət,
Sərdəftəri-aləm...
Vey məxzəni-kənci-kuhəri-fəhmü fərasət,
Ey rütbəsi əzəm...

ZÖVİ

Səhrayı-məhəbbətin sərgərdani və beydayi-müvədd-
tin pərişanı. Təcərrüd bustanının sərvə-azadəsi,
Sağəriyi-süxənpərvərin xahərzadəsi Molla Məhəmməd
Zövi təxəllüs hənuz sinni-şərifi sərhəddk-kəmalə
yetməyibdir, və ünfəvani-şəbabından bir o qədər
getməyibdir ki, vücudi-şərifi ənva və əqsami-kəmalət ilə
müzəyyən və nasiyeyi-əhvalından sitareyi-fəhmü fərasət zahir
və mübərəhəndir. Təvəllüdi-şərifləri hicrətin min iki yüz

əlli doqquzuncu ilində xitteyi-Şirvandə vaqe olub. Ta bu günlərdə ki iyirmi beş sinninə qədəm basmışdır, elmi-ərəb və fars feyzin taliblərə yetirməkdə və tüllablardan gülüstani-zatında küli-mərifət bitirməkdədir. Təbi hər növ əşarı-farsi və ərəbi və türkidə qadir və imlavü inşadə mahirdir. Əlhəqq xətti-şikəstədə İmadə, nəsxü təliqdə Rəşid və Yaqtə bərabərdir. Ümmidvarəm ki, hər bir hünərdə dərəceyi-rüfət bula və avazeyi-kəlamından aləmlər dola.

Bu məsnəvi əyyami-fəraqdə dediyi şikayətnamələrdəndir:

Əla, ey sərvəri-xeyli-nikuyan,
Əla, ey padşahi-laləruyan,
Nə müddətdir məni-məhcürü zarə,
Tərəhhüm etməyib, etdiz kənarə.
Və lakin bilmədim noldu günahım,
Həbibim, qibləgahım, padşahım,
Ki, kövr ilə vüsalından ayırdın,
Ləbi-şirinməqalından ayırdın.
Rəqibi-bihəya pəndini tutdun,
Məni bilmərrə yadından unutdun.
Fəramuş eylədin əhdü vəfanı,
Unutdun mən çəkən kövrü cəfanı.
Sitəm qılma məni-naşadə, ey dust,
Gətir ol günləri bir yadə, ey dust--
Ki, açılmışdı gülzari-cəmalın,
Yeni bər vermiş idi novnihalın.
Vəli ol gülşəni-meynunişanə,
Yox idi bülbüli-şirinfəsanə.
Görüb rüxsarını, ey mahparə, .
Mən oldum bağlı-hüsniндə həzarə.
Çəkib, ey sərv, əfqani-dəmadəm,
Səni mən eylədim məşhuri-aləm.
Özün müxbirsən, ey xurşidrüxsar--
Ki, eşqində nələr çəkdirim məni-zar.
Rəvadırmı, mənim tək biqərarı,
Qəmi-dövran əlindən dilfikari,
Giriftar eylədin hicran əlində,

Nə hicran, dərdi-bidərman əlində.
Mənim tək olmasın kafər də, ya rəb,
Qəmü ənduhi-hicr ilə müəzzzəb.
Nə şərhi-dərdi-yarə qüdrətim var,
Nə ənduhü fəraqə taqətim var.
Əla, ey mahi-bimehrü sitəmkar,
Cəmalın sədqəsi bu cani-əfkar,
Xəmidə qamətim qaşın fədası,
Bu qəmdidə könül başın fədası!
Sənə qurban olum, mən xəstə halı
Dəxi gəl eyləmə qəm payimalı!
Ki qalmıb hicrinə, ey mahi-xüdkam,
Nə canımda təvan, nə dildə aram.
O gündən kim, vüsalından cüdayəm,
Qəmü ənduhü dərdə mübtəlayəm.
Olub zülfün təki, ey gülüzərim,
Pərişan, tirə yeksər ruzgarım.
Olub qaşın təki, ey nuri-didə,
Qədim ənduhi-hicrindən xəmidə.
Üzün Hicrində cismim, ey cəfakar,
Olubdur nərgisin tək zarü bimar,
Dəhanın həsrətindən, ey nigərim,
Əriyib, yox olubdur cismi-zarı.
Ləbi-ləlin qəmindən çəşmi-xunbar
Tökər hər ləhzə yüz min dürri-şəhvar.
Qədin fikri ilə, ey sərvqamət,
Olur hər gün mənimçün min qiyamət.
Dəxi əl çək cəfadən, ey sitəmkər--
Ki, etməz bu cəfanı hiç kafər.
Xüsusən mən kimi qəmdidə yarə,
Siyəhbəxtü pərişanruzigarə--
Ki, eşqində çəkib yüz min bəlalər,
Görüb zülfündən artıqraq xətalər.
Olub hicrində, ey sərvi-rəvanım,
Dəmadəm bu qəzəl virdi-zəbanım:
Əla, ey mahru, ey mahparə
Qəmindən oldu könlüm parə-parə..
Nədir, ey bivəfa kim, axır etdin,
Bu qədri kövrlər mən dilfikarə?!
Rəqibə eyləyib min lütf, etdin

Məni bəzmi-vüsalından kənarə.
İlahi, varmı aləmdə mənim tək
Pərişan ruzigarü bəxti qarə?
Gülündən fəsli-gülşən ayrı düşmüş
Mənim tək söyləyin hansı həzarə?!
Əzəldən olmayeydim kaş aşiq,
Sənin tək bivəfa, birəhm yarə!
Əzəldən kaş kim, zali-zəmanə
Gətirmeydi məni-zarı cahanə.
Dəxi inni oleydi həft aba
Kim, etdi mən təki əfkarı peyda.
Olaydı çar madər kaş aqır--
Ki, etmeydi mənim tək zarı zahir..
Əzəldən olmayeydi kaş aləm,
Vücudə gəlməyəydi nəsli-Adəm.
Dəxi həm hüsnı-surət olmayeydi,
Və ya eşqü məhəbbət olmayeydi--
Ki, sevdim sən təki bimehr yarı,
Sitəmkər, kinəpərvər, zülmkarı.
Bəsi eşqində çəkdir möhnət,
Nə möhnət, səd həzaran dərdü xiffət.
Vəli axırda etdin bivəfaliq--
Ki, saldın arəyə tərhi-cüdalıq.
Sitəmlə eylədin, ey mahparə,
Məni bəzml-vüsalından kənarə.
Vəli ümmidim oldur çərxi-kərdən,
Həmişə eyləməz bir gunə dövran.
Olur axır tamam əyyami-hicran,
Gəlir ortayə [vəsl], ey rahəti-can.
Keçən möhnətləri hicrində bir-bir.
Edərəm xidmətində cümlə-təqrir.
Körərsən Zöviyi rəncürü müztər
Nələr hicrində çəkmiş, ey sitəmkər.

SAQİNAMƏ

Saqi, gətir ol şərabi-nabi
Kim, yetdi nisabə qəm hesabi.
Bir cam ilə dəfi-dərdü qəm qıl!
Tədbiri-xumarım et, kərəm qıl!
Ver cami-şərabi-ər-ğəvani,
Məst et məni-zarü binəvani.
Gərçi qəmü-dərd xeyli çoxdur,
Səndən özgə müin yoxdur.
Ta bir dəm olub bəladən azad,
Hicranın əlindən eyləyim dad.
Məstanə deyim o mahruyə,
Ol kinəşiarü tündxuyə
Kim, ey büti-bivəfavü bədxu,
Ayinəüzərü ənbərinmu,
Ol gün ki əsiri-xalın oldum,
Zülfün təki paymalın oldum.
Oldum meyi-mehrın ilə sərməst.
Zülfün girehində böylə pabəst.
Eşqində bəlavü qəmdən özgə,
Cövrü ələmü sitəmdən özgə,
Bir ləhzə görəmmədim vüsəlin,
Nəzzareyi-gülşəni-cəmalın.
Etdin məni böylə, ey sitəmkar,
Ənduhü fəraqına giriftar.
Gahi mənə etdin, ey pərizad,
Hicrinlə həzar gunə bidad.
Gətdin gəhi tazədən bir ayin,
Tutdun məni-zar ilə əbəs kin.
Az eylə cəfa məni-fikarə,
Mən xəstəvü zarü biqərarə.
Kim möhnəti-hicrin, ey sitəmkar,
Eylibdi tənim zibəs ki əfkar!.
Rəhm eylər [i] görsə, ey sitəmkər
Mən zarı bu hal içində kafər.
Ey dilbəri-mahruyi-ziyba!
Vey gülrüxü sərvqəddü rəna!
Fikri-xəmi-zülfün ilə hər dəm

Ey sərv, qədim olubdurur xəm.
Ağzin qəmi ilə, ey nigarım,
Yeksər yox olubdu cümlə varım.
Ləlin həvəsilə çeşmi-xunbar
Yüz min dür edər dəmadəm iysar.
Yad eyləyəcək könül çəkər ah,
Vəslində keçən zamanı, ey mah
Qurbanın olum, cəfadən əl çək!
Bubihədə müddəadən əl çək!
Əgyar nəsihətini tutma!
«Ayini-qədimini unutma».
Tərk etmə, gülüm, rəhi-vəfanı,
Bir yad elə mən çəkən cəfanı.
Artanda bəlavü dərdim, ey dust,
Daim bu qəzəldi virdim, ey dust:

QƏZƏLLƏR

Məni ayırdı gərdun kövr ilə, ey məhliqa, səndən,
Məgər rəşk etdi kim, gördüm bəsi kövrü cəfa səndən?
Nəsibim oldu eşqində bəlavü möhnətü ənduh,
Cəfadən qeyri-bir şey görmədim, ey bivəfa, səndən.
Mənim tək xar olasan hər iki aləmdə, ey zalim,
Necə mən olmuşam aləmdə xarı binəva səndən!
Nə naləm taleimdəndir, nə bu gərduni-kəcrovdan,
Nə dərdü [qəm] yetişdi, yetdi billahi mana səndən.
Vüsəlin gər müyəssər bir də olsa Zöviyi məhcür,
Əgər öldürsən, ey məh, çəkməz əl, olmaz cüda sənsən.

Məcnun oluram ol büti məhkeypəri görcək
Əlbəttə ki məcnun olu mərdüm pəri görcək
Bilməm ki, mənə naz eləjir, ya ki sitəmdir,
Qafıl ki ötər yar məni-müztəri görcək

Hər ləhzə ki görsəm, dilərəm lə lüvü öpmək,
Tuti nə təhəmməl eləsin şəkkəri körçək.
Od tutdu könül zülfüvü ruyündə görəndə
Ol növki be tulləh ara kafəri görcək.
Qurbanın olum, gəl bu qədər etmə təğafül,
Qurbanın olan Zöviyi-qəmpərvəri görcək.

Qoymuşdu gər fələk məni həsrət cəmalına,
Səd şükr, aqibət ki yetişdim vüsalına.
Hicri-rüxündə giryə ilə kur olan gözüm
Baxdı doyunca arizi-fərxəndəfalına.
Artar könüldə şövqi-təmaşayı-arizin,
Baxdıqca həsrət ilə sənin xəttü xalına.
Qəm çəkmə, ey könül, dəxi eyşü nişat qıl--
Kim, oldu çarə möhnətü dərdü məlalına.
Qorxum budur ki, rəşk edə bu çərxi-kəcmədar,
Həsrət qoya genə məni, ey gül, cəmalına.
Lütf etmə qeyrə, öldürü rəşk, ey pəri, məni,
Düşmə dəxi amandı, əzəlki xisalına.
Bil vəsli-yar qədrini, gəlməzmi, Zöviya,
Hicrində çəkdiyim qəmü möhnət xəyalına?

Gözlərim bəs ki tökər hicrin ilə qan, sənsiz.
Qandan axır salacaq aləmə tufan sənsiz.
Xari-matəmgədədir çeşmimə, billah əgər,
Eyləsəm kəsti-gülü seyri-gülüstan sənsiz.
Qıl tərəhhüm, elə bir tiğ ilə sədparə məni,
Nəyə lazımdı sərü cismü dilü can sənsiz.
Gəlməyir çeşminə xəlqin gecələr hiç yuxu,
Bəs ki ey məh, qılıram naləvü əfqan sənsiz.
Gər yolun düşsə səba, Ağdaşa, məndən sölə kim,
Verdi can möhnət ilə Zöviyi-nalan sənsiz.

Nə saqiyü nə ləbi-ləlfamə müştaqəm,
Nə rahi-ruhfəzayə, nə camə müştaqəm.
Bəsani-zəhr məzaqımda təlxdir şəkkər,
Zibəs ki ol məhi-şirinkəlamə müştaqəm.
Əzəldə istər idim vəslüvü, vəli hala
Nəvidi-qətl verən bir pəyamə müştaqəm.

Nə sərvə meyl edərəm, nə sənubərə kim, mən
O qədr ol büti-tubaqiyamə müştaqəm.
O şəms vəsli deyil arizu mənə, Zövi,
Dilindən ol sənəmin bir səlamə müştaqəm.
Nə saqiyü nə ləbi-ləlfamə müştaqəm,
Nə rahi-ruhfəzayə, nə camə müştaqəm.
Bəsani-zəhr məzaqımda təlxdir şəkkər,
Zibəs ki ol məhi-şirinkəlamə müştaqəm.

Nə yetsem vəslə aramım, nə hicrində qərarım var.
Xudavənda, nə bəd övqatü müşkül ruzgarım var.
Olub aşiq, cahanda hər kəs öz məşuqəsin tapdı,
Mənəm kim, hər zaman firqətdə min-min ahu zarım var,
Nə qəflətdir bu səndə, ey təqafülpisə səyyadım,
Deməzsən kim, mənim damımda axır bir şikarım var.
Mənə əğyar oldu hərfi-əğyar ilə yar axır,
Görün əğyarə bunca yar olan bir gülüzarım var.
Demə naseh ki eşqi-mahrulərdən çək əl, Zövi--
Kim, ondan çəkməzəm əl, ta əlimdə ixtiyarım var.

Binayı-dustluğum tutmamış nigarım ilə,
Pozub xərab elədim çeşmi-əşkbarım ilə.
Nə vəslə təşnəsən, ey dil, usan, deyil mümkün
Onun vüsalı bu bəxti-siyahkarım ilə.
Əcəbdi çərx yanıb, həm kəvakib olsa [kəbab],
Üzün qəmində sənin ahi-pürşərarım ilə.
Qəmi-fəraqı ilə imdi böylə olmazdım,
Qoyayıdı gər məni könlüm öz ixtiyarım ilə.
Dedim ki, Zöviyə lütf et, dedi: zəhi xiclət.
Hənuz zindədir ol hicri-canşikarım ilə?!

Etsən də eylə tiri-bəlayə nişan məni,
Salmə nəzərdən, ey büti-namehriban, məni.
Əğyarə iltica edirəm imdi hicrdə,
Salmış nə gunə günlərə gör asiman məni.
Əzbəs ki nalə qıldı fəraigində, ey pəri,
Rusvayı-aləm etdi dili-natəvan məni.
Bax, gör, nə növ saldı qara günlərə könül,
Xali-siyahü geysuyi-ənbərfəşan məni.
Zövi qəmi-dəhanı ilə ol sitəmkərin.

Bir gün vücudumu yox edərsən güman mənim.

Etmək dilər cəmaluva nəzzarə afitab,
Oldur ki, mən kimi gəzər avarə, afitab.
İstər öpə o mahvəşin astanəsin,
Bica deyil düşər dərə divarə afitab.
Düşmüş yer üzrə mən təki mədhuşü xaksar,
Aşıqdi sanki ol büti-xunxarə afitab.
Qeyrət odu zəbanə çəkib, yandırır məni--
Kim, hər səhər düşər qədəmi-yarə afitab.
Ol gün ki mahparə nigarım görünməsə,
Olsun ilahi, parə məh Hü qarə afitab.
Bənzərmi zərrə qədri o məhruyə, Zöviya,
Gər çərx gündə saz edə səd barə afitab.

Gəl ey gözəl, qəmi-eşqinlə zar qoyma məni,
Xəyali-zülfün ilə biqərar qoyma məni.
Ümidi-vədeyi-qətlində qanə döndü cigər,
Amandı, qanımı tök, intizar qoyma məni.
Şəbi-fəraqdə yarın xəyali-çeşmi ilə
Həlak eylədi, saqi, xumar qoyma məni.
Fəraigəti-tənəü can məstlikdədir, saqi,
Gözün fədası olum, huşiyar qoyma məni!
Cəfadən əl götür, rəhm eylə Zöviyi-zarə,
Şikəsteyi-ələmi-ruzigar qoyma məni.

Dideyi-aləmdə gərçi xar oldum yar üçün,
Aqibət düşdüm gözündən xatiri-əgyar üçün.
Çəkməzəm əl səndən, ey gül, qeyrlər zülfün görüb,
Əndəlib eylərmi gül tərkin cəfayi-xar üçün?
Batdı yüz min xari-möhnət naxuni-ümmidimə,
Gərçi yüz min kövr çəkdim ol güli-gülzar üçün.
Çəkdi xəncər naz ilə, öldürmədi səd heyf kim,
Qiymadı bir qətrə suyə bu dili-əfkar üçün...

Badəxarə eləyir gərçi məzəmmət zahid,
Çəkər axır özü bu işdə nədamət zahid.
Özü qafıldı məgər ayeyi-«La yəğtib»[1]dən
Kim, edər gündə həzar adəmə qeybət, zahid.

Fəxr qılma, oxu bir ayeyi-möhtali-fəxur,
Sureyi-hudə baxıb, eylə bir ibrət, zahid.
Gər ədalətlə olur həşr günündə divan,
Sən də, mən də çəkərik onda əziyyət, zahid.
Məndə vardır əgər aşiq oluban, mey içmək,
Səndə var, bir qulaq as, gör neçə adət, zahid.
Kibrü qeybat, qəzəbü zərqü riyavü salus,
Eyləmək görmədiyi əmrə şəhadət, zahid.
Badəya qeybatı məğrurluğu tay tutaq,
Qeybatın nəhyinə var çün neçə ayət, zahid.
Badənin nəhyinə bir «fəctənibu» [2] ləfzi gəlib,
İmdi çək eylədiyin felə xəcalət, zahid.
Sən edən fisqlərin yoxdu sənə mənfəəti,
Meydə var zövqü fərəh, işrətü ləzzət, zahid.
Hurü cənnətdi sənin sövmü səlatında qərəz,
Fikr qıl nəqsüvədir böylə ibadət, zahid.
Bu əməllər ki, sənin [var], nə deyim tulü diraz,
Fərz olubdur sənə şeytan kimi lənət, zahid.
Çünki hər şəxsə deyirsən: «ənə xeyrün minhü» [3]
Bu sənin şəninə sığmaz, bu nə hacət, zahid.
Bircə kəlmə degilən ki, «ənə rəbbül-əla» [4]
Bu əvam taifə eylərlər itaət, zahid.
Həşrədək gər söləyim hiç tükənməz «vəsfin»,
Dəxi mundan belə göstərmə kəramət, zahid.
Zöviya, «İnni ğəfur[5] ayəsində bağla ümid,
Etməsin qoy sənə məhşərdə şəfaət, zahid.

[İstinad1: Quranda «bir-birinizin qeybatini etməyin»
ayəsinə işaretdir. Red.]

[İstinad 2: Şərabdan çəkinin! (ayə).]

[İstinad 3: Mən ondan yaxşıyam.]

[İstinad 4: Mən uca olan allaham]

[İstinad 5: Mən bağışlayanam.]

ASİ QARABAĞI

Abdulla bəy xələfi-Əli bəy Ası təxəlliüs
Qarabağın nücəbalərindəndir. Bu tərcibənd
ondandır ki, səbt oldu:

TƏRCİBƏND

Saqiya, ey büti-məhpeykərү xurşidcəmal
Ələ al badeyi-gülgünqədəhin mala-mal.
Dur ayağa, tök əyağ içrə meyi-səhbanı--
Ki, ayaqdan salışan könlümü etsən ehmal.
Ol şərabi ki onun «şin»i şəkərdir, «rey»i ruh,
Əlifi «abi-bəqa», «ba»dən ibarətdir bal.
Çünki bu bir belə mövsümdü ki, şahənşəhi-gül.
Təxti-gülşəndə hökumətlə tutub istiqlal.
Səf çəkib cümlə müqabildə cüyuşı-səbzə,
Sərv qaldırıdı çəməndə ələmi-meymunfal[1].
Etdi məqbur çəmən ləşkərini şahi-bəhar,
Çərxəçivar girib ərsəgəhə badi-şimal.
Bijəni-ordubehişt eylədi fərvərdinə zur.
Qəleyi-gülşənə Kavusi-səbadır kütval. [2].
Nə rəva bir belə mövsümdə könül kişvərini
Edə məftuhü müsəxxər sıpəhi-dərdü məlal.
Ləblərin hicri qılıb qönçə kimi bağrimı qan.
Kəsrəti-naləvü əfqan eləmiş cismimi nal.

Yüz qoyub üstümə dərdü qəmü ənduhü xəyal,
Rahi-reyhan qədəhin dövrə gətir dər həmə hal.

Əfsəri-qönçə qoyub başə şəhi-fərvərdin,
Paytəxtində qərar etdi vəziri-nəsrin.
Rəxşı-piləfgəni-şax üstə çıxıb Rüstəmi-gül
Rüx tutub Bəhməni mat etməyə sürdü fərzin
Bərgi-biyd eyləyib amadə xədəngi-dilduz
Saldı min şur həsari-çəmənə tuyəgünən.
Vurmağa çeşmi-Sifəndarımıza qıldı kəmin.
Qönçə Söhrabını ehya edib əbri-niysan
Nuşdarı eləyib kamına şəbnəm təyin.
Dəji-gülzarə qədəm basdı genə Kivi-səba
Tapdı Keyxosrovi-gül bağdə izzü təmkin.
Laləni xuni-Siyavuşə məgər bənzətmiş

Ki, Firəngiz-sifət bülbül olubdur qəmgin?!
Saz edib suzü güdaz ilə nəvahayı-həzin
Saqıya, bir belə mövsümdə tutub cami-səbuḥ,
Meyi-təlx ilə məzaqım nola qılsan şirin.
Açılib nərgisi-şəhla bu zaman, görmə rəva,
Çeşmi-bimarın edə könlümü bimarü qəmin.

Qoyma həsrət məni-biçarəni. qıl ərzi-cəmal,
Bir əyağ ilə dili-zarımı bir dəm ələ al!

Şur qanunun edib bağdə bülbül ağaz,
Yetirib çərx həsarınə humayun avaz.
Qümri-ahəng qılıb zəmzəmeyi-şəhraşub,
Zirü bəm pərdeyi-ku-kudə əcəb qılmış saz.,
Ləhni-Firuz çəkib rast simai-şəmsə,
Dili-üşşaqə nəvabirlə salıb suzü güdaz.
Çəngi-şaxə çəkilib türreyi-sünbüldən tar,
Sövti-dilkəşlə dolub mülki-Nişaburu hicaz.
Keçdi ol vəqt ki bənzərdi zəminxarayə,
Rahül-ərvah ilə badi-səhər olmuş dəmsaz.
Öz nigarılə gülüstanda büzürgü kuçik,
Eyləyir hər biri bir guşədə min razü niyaz,
Belə novruz zamanı nola dil neyrizin,
Edib abad, mənə etməyəsən, ey şəh, naz.
Çünkü mahmudsifət eylədi divanə məni.
Bir pəri silsileyi-zülfü salıb misli-Əyaz,
Unudub mehri, müxalif sözünə tutmuş guş,
Tar tək dışra salıb pərdeyi-xəlvətdən raz.
Çəkərəm şüru nəva hicri-rüxündə məhü sal,
Tükənib səbrü təvan, yox dəxi ümmidi-vüsəl.
Mehr salmaz mənə bir zərrəcə ol bədri-tamam,
Hicri-ruyində olub zülfü kimi sübhüm şam.
Simi-əşkim eləmiş çöhreyi-zərd üzrə rəvan,
Qüssədən ol büti-zərrinkəmərü siməndam.
Olmayıb dil, qoyalı kami-rəhi-eşqinə,
Şərbəti-ləli-ləbi zövqü ilə şirinkam.
Uydum ahulərə eşqində misali-Məcnun,
Eyləyib rəm, mənə ol vəhşi qəzal olmadı ram.
Çar sudən qoyub üz üstümə ənduhü mihən,
Möhnətü dərdü bəlavü qəmü rəncü alam.

Zülfü sevdası ilə ömr yetib payanə,
Bulmadım çünki şəbi-hicrinə, saqi, əncam.
Çarə oldur ki, genə ləli-ləbi yadı ilə
Badeyi-nab ilə ləbriz edəsən zərrin cam.
Badə tök sağərə tök, qanıdır, ey şux, həlal,
Söyləsə zahidi-xüdbin meyi-gülgünü həram.
Rahi-reyhan ilə qıl öylə məni bixüd kim,
Məstü mədhuş qılam bir də qiyamətdə qiyam.

Belə məxmurluğum baisin, ey nisxisal,
Hazırıam eyləməyə rəddi-cəvab, olsa sual.

Ərz qıllam o zaman key-səmədü həyyi-qədir,
Yoxdu bu Asiyi-miskində bu iştə təqsir.
Əvvəli-maxələqallah yazıb eşq hüsnün,
Bu cahanı qələmi-süni edən dəm təhirir.
Şahi-hüsн oldu cahan içrə çü məbsutül-yəd,
Ləşkəri-möhnətü ənduhə qılıb eşqi əmir.
Eşq-xuni, səfi-mügani-siyəh bipayan,
Neyləsin bunlara bir əql, nə etsin tədbir.
Günbəgün ləşkəri-hüsн oldu qəvi, əql zəif,
Qıldı dil kişvərini eşqi-cəfacu təsxir.
Eşq ƏMİRİNƏ çəkib tirü kəman çeşmi-xumar,
Qıldı səyyadsifət səbr əzəzalın nəxcir.
Əqli məhbus qılıb cahi-zənəxdan içrə,
Eylədi silsileyi-zülfədə tədbiri əsir.
Əqlsiz cisimdən, ey vahidi-yekta, nə gəlir,
Zülmət olmazmı cahan olmasa gər mehri-münir?!.

Nə bilir aşiqi-şurideyi-biəqlü kəmal--
Ki, nədir baisi-rəhmət, necədir xovfi-zilal?!

[istinad1: Meymun farsca mübarək, uğurlu deməkdir].
[istinad 2: Kütval--Qala gözətçisi.].

kəminи

Olubdur sən kimi xunxarə ta kim, mübtəla könlüm,
Nələr gör kim, çəkər bir hicrdə bu binəva könlüm.

Qəmi

Ağdaş mahalının Qəzi qəryəsindən olub hicri tarixin
1286-cı sənəsində xitteyi-Şirvanda
məscidi camedə kəsbi-ülumi-ərəbiyyəyə
məşğul olmuşdur.

Bu bir neçə şer onun divanından təhrir olundu;

Tiri-qəmzən mərhəmin dün vədə etmişdin, vəli
Vədə keçdi, bilmədim bir vəchi-təxirin sənin.

Ey könül, tutdu Məsiha damənin əflakdə,
Yarına yetməzməgər bu ahi-şəbkirin sənin?!

Ləzzəti-şükrün əda qılmaz qiyami-həşrədək,
Kimsə kim, bir-zəxm urubdur anə şəmşirin sənin

FƏRD

Əla, ey cənnəti-meyxanənin vəslin bulan saqi,
Gətir yadə cəhimi-firqətində yanmış əshabi.

FÜRURİ

Əli heydər ibn-Xudaverdi Şamaxiyül-əsil.
Kərrat və mərrat möclisi-şüəradə şerləri
təqrir olub, mövridi-təhsin olmuşdur.
Və bəndə ilə kəmali-sədaqətləri vardır.
Həmin il ki 1291-ci sənədir, əvaili-
rəcəbdə qəleyi-Şurədə mülaqatlariittifaq
düşüb, divani-şerləri məlhuzi-nəzər olduqda
mülahizə olundu ki, qa-biliyyəti
-ziyadə peyda edibdir. Və bu fərdi ondan
səbt eylədim

Ya rəb, olumu hicr [in] əlindən qutaram mən?
Bu qürbət elindən vətənim sarı varam mən.

Bir şeləvər od içrə məni saldı zəmanə,
Su səpdikcə dəmbədəm artıq yanaram mən.

MƏSRUR

Bu şərhi-qəmfəzanı ki gün-gün füzun olur,
Yazmaq şüar qılsa, qələm vajigun olur.
Üz lövhi üzrə yazmağa müjgani-xət fəraq,
Hər bir gözüm məsabeyi-dəryayı-xun olur.
Hicran qəmilə matəmə batdım, budur dəlil,
Bəxtim nişanəsilə xətim niyligun olur.
Bari-sitəm əyibdi nihali-vücudimi,

Ari, çox olsa meyvə budaq vajigun olur.
Bilməm nə sirrdir bu ki sevdayı-kakılın
Gəldikdə yadıma könülüm bisükun olur.
Məsrur, bəsdi, çox da könül vermə eşqə kim,
Hər kim bu yolda sürət edər, tez zəbun olur.

Əşki-xunin eyləyiblər damənim gülşən kimi,
Kimdürür bir sakini-gülzari-işrət mən kimi?
Can təmaşayı-kəmali-hüsni-canan qılmağa,
Sinədən açmış cərahətlər ağız rövzən kimi.
Dürri-əşk etsən nisari-məqdəmin, olmaz əcəb,
Ləli xunab ilə məmludur gözüm mədən kimi.
Karivani-əqlü din rahı-tələb tey qılmadan,
Eylədi qarət hərami gözlərin rəhzən kimi.
Şahidi-dünyayə rəğbət qılma kim, bu zali-pir.
Müntəzirdir fürsəti-bidad üçün, Bəhmən kimi.
Eyləməz, Məsrur, zahid fəhmi-razi-rəmzi-eşq,
Görmədim bir annamaz dünyada bu gövdən kimi.

Ləbi-canana desəm qönçeyi-xəndan, yaraşır,
Mətləi-arizinə mehri-dirəxşan, yaraşır,
Qamətin surəti çeşimimdə qılar cilvə müdam,
Cu kənarında, gözüm, sərvi-xuraman yaraşır.
Yaraşır tərfi-üzərində xəti-müşkinin,
Necə ki gülşən ara sünbülü reyhan yaraşır.
Nərgisi-şuxün edib dəhrdə aşub pədid,
Bu səbəbdən desələr fitneyi-dövran, yaraşır.
Ey gözüm nuru, siyəhpuş neçinsən, de görüm,
Güli-novxizi-çəməntək sənə əlvən yaraşır.
Yusifi-Misridən artıq desələr xəlq səni,
Şahidəm, əşhədi-billah, «kəma kan», yaraşır!
Surəti-hüsн ilə məshurdur ol laləüzər,
Aşikar eyləmə, Məsrur ki, pünhan yaraşır.

Bəs ki ləlin həsrətindən axıdır qan gözlərim,
Aqibət bir gün qılır dünyani tufan gözlərim.
Laləzar olmuşdu tərfi-damənim xunabdən,
Damənim gülzardır əbri-baharan gözlərim.
Qalibən bəhreyni-qəmdir iki çeşmim çeşməsi,

Yağdırır neysanə bənzər dürri-qəltan, gözlərim.
Qıldı hicrin bağımı qan, qılmışaydı kaş ki,
Ruyi-xəndanın tamaşasını giryān gözlərim.

Gecələr, ey mah, sənsiz bəs ki əfəgan eylərəm,
Göylərə əncüm şərarın dağı-suzan eylərəm.
Lövhi-rüxsarım saralsa yox əcəb kim, mən onu
Xətti-reyhanın həvasilə zərəfşan eylərəm.
Guşeyi-mehrabə çox meyl etmə, zahid kim, qılıb
Vəsf-i-əbrusun cahanı kafəristan eylərəm.
Kakilin sövdası ilə olmuşam Məsrur kim,
Onla qəm cəmiyyətin başdan pərişan eylərəm.

ŞUXİ

Deyildi şiftəlikdən digər nə çarə mənə,
Edərdi nərgisi-məstin müdam işarə mənə,
Səhabi-zülf çü baran əşkimi axıdır,
Tutubdu pərdeyi-zülmət mehr üzərə mənə.
Tapıbdı zülf rəhi-buseyi-ləbü ruyün,
Bir aşinalıq elətdir o bəxtiyarə, mənə.
Şəbi-züləmimi rüxsarın ilə pürnur et,
Tülui-şəms ilə qət eylə intizarə mənə.
Qalıbdı, Şuxiyə tənha, gərəkdir ünsiyyət,
Səzadır etməyə ol piri-dilfikarə mənə.

Hansı bürc isə müqabil rüxi-gülfamə
İctimai-Qəmərü Zöhrövü Bəhramə düşüb,
Əsəri-şəşəyi-çöhreyi-gülgunundan
Atəşi-şöləfuruzan deyəsən bamə düşüb.
Xəlqdən cəlb-i-nəzər eyləyərək bəzm içərə
Çeşmi-fəttanı işarət ilə eyhamə düşüb.
Xəlqə qismət olunub nari-cigərsuzi-fəraq
Bu şikayət Şəkidə Şuxüvü Nakamə düşb,

Könlüm o gün ki tellərinə mübtəla olub,

Hər tari-muyi başıma yüz min bəla olub.
Hər dü qaşın ki çöhreyi-gülgünə baş vurub
Şəmşiri-xunçəkani-şəhi-Mürtəza olub.
Etməzdim ol xəyalı qucar kəs miyanını,
Zərrin kəmər bu işdə əcəb bihəya olub.
Asan göründü, etməz idim hərgiz ixtiyar,
Rahi-güzəri-esq belə pürcəfa olub.
Zövqü səfayı-ruhfəza bil ki Şuxiyə
Şəbhəyi-vəslin, ey sənəmi-dilrüba, olub.

Səba, keyfiyyəti-halım vəfasız yarə məlum et.
Rəvan ol kuyinə, məkşuf qıl əhvalı məfhüm et.
Pərişan halü tirə ruzigarım çün şəbi-hicran
Bu məzmun üzrə ətvarım ona mərsülü mərsum et.
Dəhani-qönçeyi-sirabdən məfhumi-əsrar et,
Dəhani tək nümayan olmadan məstürü məktum et.
Əlaci-dil olunmaz şikveyi-hicran ilə Şuxi,
Müsəccəl etmə dərdin, nameyi-əmali-məxtum et.

Səni, ey dil, təfəhhüm eylədim, viranəsən guya,
Fəraqi-yar ilə bitab olub divanəsən guya.
Xəyali-məşəli-rüxsarı-canən ilədir şüglün,
Təfəkkür didəsilə, ey könül, pərvanəsən guya.
Nə təşvişi-hərarətdir dəruni-dildə sər ta pa,
Qəriqi-atəşi-pürşöleyi-suzanəsən guya,
Nə heyran olmusan bu haləti-firqətdə, ey Şuxi,
Müqabil ol rüxi-məhpeykəri-tabanəsən guya.

Zar könlüm dami-eşqə bir mələksima salıb,
Həlqeyi-zənciri-zülfü başıma sövda salıb.
Dideyi-adəmfiribin eylədikdə bir nəzər,
Mülki-can içrə sərasər qarətü yəğma salıb.
Şöleyi-ruyun düşüb çeşmə, itirmiş rahını,
Xud özün cahı-zənəxdanə dili-şeyda salıb.
Xali-rüxsarı-cahantabin görən təsdiq edər
Gülşəni-firdovsə, hindubəççədir, məva salıb
Çini-zülfün Çin dəryasın edib təsxirü bənd,
Kişvəri-hindustanə şurişü qovğa salıb.
Tərki-eşqi-cansitanın Şuxiyə düşvardır,

Sərbəsər səhni-dil üzrə mehri-ruyun ca salıb.

QƏSİDƏ DƏR MƏDHİ-ŞƏHİRİ-NUXU

Biya, ey saqiyi-məhru, nə xudür etmisən peyda
Ki, könlündən şəki rəf et, götür bir sağəri-səhba,
Nuxunun məskəni-şəhri nə əla bir məkan üzrə
Olunmuş vəzi-zibatər təfərrüç mərkəzi-dünya.
Edib məhsur ətrafin cibali-kəhkəşanrūfət,
Misali-qəleyi-əla tərazi-qüdrəti-mövla.
Se rükn üstündə etmişdir müəyyən suyi-qərbindən,,
Açıb afaqə ustadi-əzəl dərvazeyi-Dara.
Təmaşayı-cahanə sər çəkibdir təmtəraq ilə,
Şimalı canibindən guhi-Əlbürzi-fələkfərsa.
Sərində tacı-simin, padişahanə vüqar ilə
Hüzurunda süfufi-guhlər ləbbəstə, biguya.
Tamaşa eyləsən hər bir bürucatından ətrafə
Olur məddi-nigahında nümayan səfheyi-ğəbra
Müləvvən fərş-i-əzhar ilə rəngarəng, minafam,
Müəlla guhü yaylağı şimalü şərqdən bərpa.
Zülali-abi-heyyandan nişanə çeşmələr cari,
Cibalatında əşcarati-ziba qəddi- sərvasa.
Müəyyən seyrgəhlər hər biri namılə şöhrətyab,
Kənari-şəhr ara hər cadə gəh zirü gəhi bala.
Düzibüdür dəsti-ustadi-qəza bir büqeyi- rəngin,
Çəkib memari qüdrət bir həsari-xoştarü ziba.
Digər sudən düzülmüş bağhayı-cənnətasalər,
Həmə pürbari-əlvan, meyvəhayı-hamizü əhla.
Baharı-dilgüşası qeyri-mümkün cayı-digərdə,
Bu mənzilgahi-canbəxşin görünməz misli digər çə.
Belə bir mənzili-dilcu, bu gunə məskəni-niku
Həmə yek-digərinə biqərəz məxluquqdur əda.
Dü səd heyfa ki, yoxdur əhli-naəhlində bir zərr»
Dəyanətlə və.favü qədrü qiymət, danişi-əşya.

Baxıb zahirlerinə etiqad eylərsən adəmdir,
Dəruni-şeytənətayinləridir bir digər sima.
Bu ətvar ilə əhlinə məratib qeyri-mümkündür,
Onunçun qəsr müddət başə varmaz bunda kəs əsla.
Xudaya, xəlqinə ehsan qıl əhvali-təbi-xoş,
Edib məhfuz ənvai-bəladən cümləsin yekca.
Vilayət içrə asayış yetirsin bəxt ilə rövnəq,
Verə xəllaqi-aləm nemətü izzətlə istığna.
Vəfasızlıq cahani-bibəqanın karıdır, Şuxi,
Kəsani-qədrdani az deyildir, eyləmə şəkva.

ASƏF [LƏMBƏRANI]

Bilmən ki, bədəndir görünür pirəhən içrə,
Ya ruhi-rəvandırımı dolanır bədən içrə?
Müjganların içrə sənin ol çeşmi-xumarın
Bir nərgisi-tərdir ki, bitibdir tikən içrə
Kuyində yüz il zülfə əsir olsam usanman,
Xoşdur mənə əzbəs ki qəra gün vətən içrə.
Bir şeri-nəməkriz ilə ağızından öpərdim,
Pünhan ola bilsəydim əgərçi sükən içrə.
Asəf, güli-rüxsarını görmüşmü nigarın
Qönçə dəhəni açıla qalmış çəmən içrə?

Nəzakət pərdəsindən göstərib yüz hüsn Leyla tək,
Məni aləmdə rüsva eylədi Məcnuni-şeyda tək.
Əgər yüz mürdə ehya oldu ecazi-Məsihadən,
Ləbin ecazdən ehya olubdur yüz Məsiha tək.
Əgər əqli-səfa könlündə ca tutmaq muradındır,
Həmişə sakın ol meyxanələr küncündəsəhba tək
Gözüm sərçəsməsin məsdud qıl bir vəch ilə, Asəf,
Sirişkim qərqi-girdab etməsin aləmni dərya tək.

Mey kim, özün müdam salır cam əyağına,
Düşmək dilər o saqiyi-gülfam əyağına.

Bir zərrə qədr üçün görün ol sərvin afitab
Başına sübhədəm dolanır, şam əyağına
Gəncineyi-gözüm ki tükənməz xəzanədir.
Tökdüm qamun o şuxi-dilaram əyağına.

Ey sənsizin, cahanda mənimçin mədar yox,
Aramü ixtiyarı Şəkibü qərar yox.
Can kim, bədəndə bir neçə müddət müqimdir,
Vəslindən özgə bir qərəzi-intizar yox.
Nəqdi-tərəb ki cəmdi vəslində, günbəgün
Sərfi-fəraqın eyləmişəm hər nə var, yox.
Şami-qiyamət oldu mənə sübhi-firqətin,
Vəslindən özgə Asəfə bir şəbgüzar yox.

Əyağə saldı məni, saqiya, qəmi-dövran,
Piyalə tut.ələ, səhbanı kasə-kasə yetir.
Bu nəzmi hər kəsə izhar qılma, ey Asəf,
Apar bu dürrü yenə bir gühərşünəsə yetir.

Xəm qəd ilə didə sənsiz əşki-gülgün göstərir,
Gün qürub etgəc, fələk pirahənin xun göstərir.
Eylə mətadəm qədin fikrilə, ey tubaxüram,
Gər nəzər qılsam sınıq divarə mövzun göstərir.

FƏRD

Tökdükə əşk, dildə füzun oldu iştiyaq,
Əfsanədir bu kim, yana bilməz çirağı-tər.

Əgər fəryadi şəbgirim yetişmişdir Məsihayə,
Nə sud ondan ki,yləməz ol mahsimayə.

QÜMRİ

Məhəmməd Təqî ibn-İbrahim Dərbəndi bir cavandır
ticarətpişə və dəqiqlişə. Fünuni-şerdə övqatın
mərasiyi-İmam Hüseyn əleyhissəlamə və
şəbehgərdanlığa sərf edibdir. Neçə dəfə
şüərayi-Şirvan ilə müşarı-leyhin mabeynlərində
rümuşati-nəzmə xürdəgirlik xüsusunda irsal
olmuşdur. Axirül-əmr tərəfeyndən həcvlər sadir
olmuşdur. Bir qəsidə o cümlədəndir ki, babül əbvab
Dərbənddən yazıb şüərayi-ərbəeyi-Şirvanə rəvanə
etmişdir. Həmən qəsidədə mövlana cənab Qafıl,
Bixud, Zövi və bəndeyi-həqiri həcv etmişdi.
Bu bir neçə şer cənab Mirzə Qümrinin «Kənzül
-məsaib» nam kitabında olan tərcibəndlərdən
intixab olmuşdur. Guya əqlin xitabıdır təbə:

Bu sevdadən keç, ey qafıl, dəxi ömri-cavan keçdi,
Şəbab əyyami getdi, zövqü sövdayi-cahan keçdi.

Sərayi-ariyətdə hər gələn beş gün qalır mehman,
Rəfiqü aşına getdi, təmamən həmzəban keçdi.

Bilir bir gün deyər qədrin bilənlər, heyf dünyadə.
Qoyub nəzmi-dürəfşan Qümriyi-şirinzəban keçdi.

Eşitcək bu sözü təbim həzarı dilkəbab oldu,
Açıb dürci-dəhanın əql ilən hazircavab oldu:

Məgər divanədir üşşaq eşqi-yardən keçsin,
Həvayı-vəslü sevdayı-rüxi-dildardən keçsin?

Rəvadır təşneyi-cami-məhəbbət meydən əl çəksin!
Qoyub zövqü səfanı badeyi-gülnardən keçsin?!

Olanda fəsli-gül, tər qönçənin arayış əyyami,
Qoyarmı eşq şeyda bülbülü gülzardən keçsin?

Keçər nazü nəimi-cavidandan aşiqi-sadiq,
Və lakin müşkül işdir ləzzəti-didardən keçsin.

Olar keçmək Bədəxşan ləlinin alafi-əlfindən,
Çətindir aşiqə ləli-ləbi-dildardən keçsin.

Olub Qumridən ötrü rişteyi-can keysuyi-canın,
Məgər candan keçib, ol türreyi-tərrardən keçsin?!

HÜSEYNƏLİ XAN MƏHZUN DƏRBƏNDİ

Gözüm yaşını billəm kim, yıخار könlüm evin axır,
Olur əlbəttə viran, olsa hər mənzil su oynağı.

Nə qəm dustaq olam mən, şir üçün zəncir eyb olmaz,
Qəfəsdə bülbülü tutini saxlarlar, nə kim, zağlı.